ФИФЫ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКIУ

АДЫГЕЙ ЛЫГЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

№74 (21.982) ● 2011 гъэм мэлыжьыхьым (апрелым) и 28, махуэку ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокI ● И уасэр соми 3-щ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

Накьыгъэм и 1 махуэшхуэм - ГуащIэрыпсэухэм я зэкъуэтыныгъэм и дунейпсо махуэм ирихьелIэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэмрэ Профсоюзхэм я федерацэмрэ республикэм и цIыхухэм

ЗЭРЫЗЫХУАГЪАЗЭР

ПщIэ зыхуэтщI ди лъахэгъуэ!

Лэжьыгъэ IэнатIэхэм цIыдэ къытыкIэр егъэфIэкIуэным хуэунэтIуэ Чикагэ и рабочэхэм ирагъэкIуэкIа демонстрацэм хэтахэр гущIэгъуншIуэ зэбграхуауэ зэряцытам и фэеплъу, накьыгъэм и 1-м ГуащIэрыпсэухэм я зэкъуэтыныгъэм и махуэр дуней псом щагъэлъапIэ.

Гъатхэм, Лэжьыгъэм я махуэшхуэру зэрыщытым къыдэкIуэу, урысей цIыхухэм я дежкIэ Накьыгъэм и 1-р Зэкъуэтныныгъэм, захуэгъэм щIэбэныным и махуэу щытащ, идкыри апхуэдэу кьоно.

Апхуэдэ мурадкэр зэгъэхьулIэныжьмкIэ, экономикэм и зыужьныгъэр кьыззэтесгъэнэныжьмкIэ, хозяйствэм и IэнатIэр инноваци зыужьныгъэм и гъэгуум тегъэувэным хуэунэтIауэ елэжьхэр дэIыгъыныжьмкIэ икIи цIыхухэм зыхуэфащэ лэжьапIщIэ яIэныжьмкIэ, зэи хуэмыдэжу нобэ мыхьэнэшхуэ нIэщ властым, профсоюзхэм, лэжьапIэ зытхэм, лэжьакIуэ гупхэм, республикэм ис псомэ я зэфIэкIхэр зэщIэгъэуIуэным.

Социальнэ зэдэлэжьэныгъэм и IэнатIэ псоми парламент Iэмалхэр кьыщагъэсэбэпурэ, экономикэм и зыужьныгъэм и идкыгрей лъэхъэнэм профсоюзхэр лэжьакIуэ цIыхум кьыщухэщэж, абы кьыщыныгъэ нэхъ гугъуехь ешхэр дагъэкIыныжьмкIэ хэкIыпIэхэр кьыхьлъхэ. Социальнэ зэдэлэжьэныгъэр тэмэму зэтегъэувэныр республикэм зэпIэзэрыгъэ зиужьныжьмкIэ, цIыхухэм я псэукIэр егъэфIэкIуэныжьмкIэ лъабжьэ быдэщ.

КЪР-м и Президент Къаночкуэ Арсен республикэм и Парламентым Зэрызыхухигъэзам IупщIу щыгъэбезджылащ дыззэрыт илъэсым нэхъ зэгугъун хуейхэр, властымрэ управленэмрэ, жылагъуэ зэгугъныбзэхэм кьыгIотэщыт кьалэнхэр гъэззэщIэныжьмкIэ кьаБгъэдэхуэу кьалэнхэмрэ Iуэхуэхэмрэ.

Лъэпкъ куэд щыпсэу Къэбэрдей-Балъкъэрым и цIыхухэм яхуэфэщэн акъылрэ зэхэщIыкIрэ ябгъэдэльщ икIи абы Iэмал кьытын хуейщ социально-экономикэ зыужьныгъэр щIэгъэхуэфбжьэныжьмкIэ, терроризмымрэ экстремизмымрэ я щынагъуэм дыпщIэтыныжьмкIэ.

Щыхухэр зэкъуэгурыкIым, атIэахэр зэкъуэгъэувэныгъэр сыт хуэдэ гугъуехьри кьыззэнэкIыныжьмкIэ хэкIыпIэр. Щынальэмэ зэрыщыту кьэралми я экономикэм зегъэужьныгъэр ди унагъуэхэм ефIэкIуэныгъэ яIэныжьмкIэ, пенсионерхэм псэукIэ тэмэм кьахуэзгъэзэпещIыжьмкIэ, щIэблэщIэр насыпыфIэу щытыныжьмкIэ щэсцIэпIэ.

Профсоюз зэщIэхьееныгъэм и хабзэхэр дагъэпытэу, гуащIэдэкIым хуэфащэ пщIэ игъэуатыным щIэбэнэгъэ, республикэм и гуащIэрыпсэухэм дызыхухэкIуэ махуэшхуэм кьагъэльгъуэн хуейщ езыхэр быдэу зэрызэкъуэтыр.

Накьыгъэм и 1-р дэ быдэу дыззэрызэкъуэтым, ди хуитныныгъэхэр тхьэмэшкIэ зэрытхуэзэфIэкIынум и щыхьэт наIуэ ирехьу.

Ди хэкуэгъу лъапIэхэ!

Республикэм и Правительствэмрэ КЪР-м и Профсоюзхэм я федерацэмрэ быдэу я фIыщ мэхъу накьыгъэм и 1-м екIуэныжьу Iуэхуэхэр гуащIэрыпсэухэр зэрызэкъуэтым, цIыху псоми зэкъуэтныныгъэ зэрахэлъым, ди жылагъуэр нэхъри быдэу зэрызэкъуэувэм и щыхьэт наIуэ зэрыхьуну.

Социальнэ и лъэныкъуэкIэ лей зытемыхьэ цIыхухэр щыпсэу, къэрал щэсцIэпIэхэр щагъэзащIэ щынаIуэ Бгъэдэй-Балъкъэрыр щыным теухуауэ дэ ди мурадкэр зэтохуэ.

Ди гуапэу дынывохьэхьу Гъатхэмрэ Лэжьыгъэмрэ я махуэшхуэмкIэ!

Фэри фи унагъуэхэми мамырыгъэр зэкъуэтныныгъэр иIыну, фIыр фи плъапIэу щытыну, уэзыншагъэр ефIэкIуэныгъэрэ фиIэну ди гуапэщ. ГуфIэгъуэ махуэм екIуэкIыну дауэдапщэхэм хэтыну кьыдогъблагъэ лэжьакIуэ гупхэр, жылагъуэ зэгугъныбзэхэм и тхьамадэ **Шыхьэубахьуэ Мухьэмэд** сымэ, нэгъуэщIхэри.

БАЦIЭ ФатIимэ.

КЪР-м и Правительствэм и цIыкIэ КЪР-м и Правительствэм и Унафэщ
ГЕРТЕР Иван

Профсоюзхэм я федерацэм и цIыкIэ КЪР-м и Профсоюзхэм я федерацэм и унафэщ
АХЬЕЙ Фаинэ

● КЪБР-м и Парламентым

ЩIыр нэгъэсауэ къамыгъэсэбэпу къалъытэ

Республикэм и Парламентым и Унафэщ Чеченов Ануар, комитет зыбжанэм я лыкIуэхэр, Шэджэм районым и администрацэм и Iатащхэ Бакъ Руслан, районым и жылагъуэхэм я администрацэхэм я Iэтащхэхэр зыгъэцIэкIа КЪР-м и Парламентым БюджетымкIэ, налогхэмрэ финансхэмкIэ и комитетым Шэджэм муниципальнэ районым щригъэкIуэкIа зэIущIэм щецэIуащ икIи щытепсэлыхьащ КЪР-м Къэзыщыгъэ-къэзыбж и палатэм и отчет зыбжанэм.

ПСОМ хуэмыдэу зыубгъуауэ тепсэлыхьащ Шэджэм муниципальнэ районым и унафэм щIэт щыхьэр 2009 гъэм кьыззрагъэсэбэпам теухуауэ КЪР-м Къэзыщыгъэкъэзыбж и палатэм игъэкIуэкIа къэщыптэнэгъэм къарикIуаухэм. Палатэм и аудитор **Хочиевэ Лейла** зэIущIэм хэтахэм гу лъаригъэтащ абы и лъэныкъуэкIэ щыIэ ныкъусаныгъэ зыбжанэм. 2010 гъэм щыщылэм и 1-м ирихьелIэу районым щIыуэ ныIтыр гектар мини 150,3-рэ, нэгъуэщIу жыпIэмэ, республикэм щIыуэ иIэм и процент 12,1-рэ, мэхъу. Абыхэм ящыщу щIыпIэ администрацэм гектар мини 144,1-рэ (щы псоми я процент 95,6-рэ) Iэщ1зыL. Щыхэм я нэхъыбапIэр мэкъумэщхIэр кьэлэжьыным хуэунэтIауэ кьаГъэсэбэп.

КЪР-м щIыр кьэгъэсэбэпыным пыщIа IуэхуэхмкIэ ведомствэхэм эздэй я комиссэм кьыззэрылъхьам тету, 2009 гъэм КЪР-м и Правительствэм мэкъумэщ щIапIэхэм щыт щы Iыхьэу 9 нэгъуэщI щы IэужьыгъуэхэмкIэ хэгъэхьэным теухуа унафэу 2 кьищIащ. Абыхэм ящыщ ятIонэрэ мэкъумэщ щIапIэхэм кьыхагъэкIащ гектар 250-м нэбгырабзэ. Федеральнэ мылькур зехьэныжьмкIэ федеральнэ агентствэм и Щыналъэ управленэу КЪР-м щыIэм кьызэрагъэмкIэ, а зэманым кьыгуфIыгъуэ федеральнэ мылькум хыхьэ щIыхьэм ящыщу зыри зы лэужьыгъуэм кьыхагъэкIыу нэгъуэщI лэужьыгъуэм хагъэхьащ.

Мэкъумэщ щIапIэхэм кьыхагъэкIыу нэгъуэщI лэужьыгъуэхэм хагъэхьа щы Iыхьэу щы хэчыхьауэ къащтэри кьапщытати, абыхэм ящыщу Шэджэм кьалэ жылагъуэмрэ Щхьэлыкьуэ кьуажэ жылагъуэмрэ хиубыдэ щы IыхьитIыр щыIэзэрагъэсэбэпыр яхуэгъэбезджылакьым. КЪР-м Къэзыщыгъэ-къэзыбж и палатэм и Iэщагъэ-Iэхэм кьыззралытамкIэ, апхуэдэ ныкъусаныгъэхэм я зэранкIэ район бюджетым 2009 гъэм бэджэнд уасэу сом мини 20-м нэблагъэ кьыIэрымыкьэу кьэнащ.

Мэкъумэщ щIапIэхэм ящыщу 2010 гъэм щыщылэм и 1-м ирихьелIэу щIэупщIэ зэрамыIэм кьыхэкIыну кьамыгъэсэбэпхэр гектар мини 12 е районым Iэщэль псоми я процент 25-рэ мэхъу. КьызэрабжамкIэ, апхуэдизу щыIэм бэджэнд уасэу сом мелуани 3-м щегъэжьауэ сом мелуани 6-м нэс кьыпэкIуэну щытащ. Щыщ щIэупщIэ щIимыIэм и щхьэусыгъуэу Хочиевэ Лейла кьелыытэ бэджэнду ятI щы Iыхьэхэм ятеухуа хьыбарыр цIыхубэ хэчыбарегъащIэ Iуэхущ1апIэхэм гущIэгъуэ кьызэрыграмыдэзэр, а щыхэр фейдэ пыльу кьэбгъэсэбэп зэрыхьэну щыкIэр цIыхухэм зэрыгурамыгъащIуэр.

Зэ1ущIэм апхуэдэу щыжаIащ ялъныкъуэ щы Iыхьэхэр кьаралым зэрыщIэлыр убзыхуныр зэрызэфIэмыкIар. А лэжьыгъэр кIыхьлIыхь ямыщIу зэфIэгъэкIын хуейщ. Палатэм иригъэкIуэкIа кьэращIэныжьмкIэ кьаГъэлъэгъуауэ апхуэдэ щы Iыхьэхэм кьапэжьуэ бэджэнд уасэр 2008 - 2009 гъэхэм районым и муниципальнэ щыналъэхэм я бюджетхэм зэрыграгъуэщ щыкIэр УФ-м и бюджет законодательствэм кьыззэремызэгъыр. Абыхэм я зэранкIэ 2009 гъэм Шэджэм районым и бюджетым сом мин 900-м щIигъу кьыIэрымыкIыхьу кьэнащ.

Зыхэплъа Iуэхуэхэм ятIонэрэ ятIонэ Парламентым БюджетымкIэ, налогхэмрэ финансхэмкIэ и комитетым Шэджэм районым щIыпIэ унафэр зегъэжьуэнымкIэ и Советымрэ жылагъуэхэм я администрацэхэмрэ чэнджэщ яритащ щIэупщIэ зэрамыIэм кьыхэкIыну кьамыгъэсэбэпа щыхэр бэджэнду тынымкIэ Iуэхуэхэр зэфIагъэкIыну. А щыхэм бэджэнд уасэу кьапэжьуэнур зэрыпэхъ мащIэ щыIэкъым 2009 гъэм щы Iыхьэхэр бэджэнду зыыIгъахэм щIата ахьшэм нэхьрэ. Апхуэдэу кьалъытащ бэджэнду ят щыхэм я уасэхэм хэпльэжьыгъэ. Урысейм Налогхэмкэ и федеральнэ кьулыкьущIапIэм и Управленэу КЪР-м щыIэм чэнджэщ ирагъэкIыну щыIэм техуэ налогыр ирикьуу кьыхихыну, абы и лъэныкъуэкIэ зэтриубгъэ щыхуэхэр зытелъкъэм яригъэщынрыжыну.

2010 гъэм и гъэмахуэм сабийхэм я узынщагъэр ирагъэфIэкIуэн папщIэ хуэхаха ахьшэр кьыззрагъэсэбэпа щыкIэм теухуауэ отчет ищIащ палатэм и аудитор **Фироновэ Надеждэ.** Палатэм и IэщагъэлIхэм щэнэщIэгъэныгъэхэр хэчыхьауэ щрагъэкIуэкIащ КЪР-м Лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьныгъэмкIэ и министерствэм, КЪР-м Егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ и министерствэм и унафэщIхэм я щIэныгъэр ежьащIэ, Бахьсэн, Прохладнэ кьалэ округэм я муниципальнэ егъэджэным.

Зэрыщыту кьапщтэмэ, зыбжыгъэ зэпсэуху сабийхэм я бжыгъэр нэхьыбэ хуэщащ, ауэ санаторэ Iуэхущ1апIэхэм щыIахэм я бжыгъэр процент 37,2-кIэ, кьалэ щыбхэм щылажьэ лагерхэм щыIахэм я бжыгъэр процент 18,8-кIэ нэхъ мащIэ хуэщащ. Сабийхэр махуэм зэкIуалIэ лагерхэу школхэм кьыщызэIуахахэм 2010 гъэм зызытIапсэхуэ псомэ я процент 69-м щIигъур екIуэлIащ. Ауэ, зэрыгурыIуэгъуэщи, апхуэдэ лагерхэм сабийхэм я узынщагъэр егъэфIэкIуэныжьмкIэ, зегъэгъэпсэхуныжьмкIэ зэфIэкIыщхуэ яIэкъым.

Къэпщытэныгъэр щрагъэкIуэкIым щыгъуэ лэжьыгъэ нэрылъагъу кьэхьуауэ кьэралым и дэIэпыкъуныгъэ хуэныкъуэ сабийхэм щыщу санаторэхэм лагерь Iуэхущ1апIэхэмрэ ягъакIуэхэри нэхъ мащIэ зэрыхьуар.

КЪР-м и Правительствэм хуэгъэзауэ комитетым чэнджэщ зыбжанэ кьыщтащ. Абыхэм ящыщщ сабийхэр санаторэхэммрэ лагерь Iуэхущ1апIэ хэхахэмрэ нэхъыбэу зэрыгъэпсэхуп1эхэр кьэгъэсэбэпныр, Урысейпсо сабий лагерхэм КЪР-м щыщ школ-лицейхэрэ ягъэкIуэну УФ-м Лъэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьныгъэмкIэ и министерствэм гурыIуэныр, курыт еджапIэхэм кьыщызэIуахэ лагерхэм я лэжьэкIм нэхъ ткIийуэ кIэлъыплъынымр, нэгъуэщIхэри.

Комитетым и зэIущIэм апхуэдизу кьыщаIэтащ Шэджэм районым щIэупсэухэр зыгъэпIейтей Iуэхуэхэм ящыщу зы - «Башиль», «Шэджэм» турбазэхэм кIуэ Iуэгурыр зэгъэпэщIыжыныр. А Iуэгурыр зэрызэкIэлъыплъыкIэм кьыдэжIуэу, а Iуэхущ1апIэхэм сабийхэр тэмэму зыщагъэпсэхун папщIэ зыхуеину Iэмалхэр щыIэкъым. Хэхауэ зэгупсысыпхьэхэм ящыщщ щыкIуэм я щынагъуэншагъэр кьызэгъэпэщыныр. А Iуэхуэр гъэзэщIа зэрыхьум КЪР-м и Парламентым и Унафэщ Чеченов Ануар езыр и щхьэкIэ кIэлъыплъынущ.

КЪР-м Къэзыщыгъ-къэзыбж и палатэм и аудитор **Пэжь Мухьэмэд** тепсэлыхьащ кьэрал кIуэщI IуэхуэхэмкIэ отделу Шэджэм районым щыIэм бюджет ахьшэмрэ кьэралым мылькумрэ кьызэрыщагъэсэбэпым, «КЪР-м фэтэр куэд хьуу щыIэ унэхэр кьызэхуэт щыIэм техуауэ щыIэ унэхэр кьызэхуэт щыIэмыIэу зэгъэпэщыжыныр» республикэ программэ хэхар гъэзэщIэным тригъэкIуэдэн папщIэ кьаутIыпща бюджет ахьшэр кьызэрагъэсэбэпыр кьызэрапщытам хэрыкIуэхэр. Мы Iуэхуэм ящы ныкъусаныгъэхэр гъэзэкIуэжьным хуэунэтIа чэнджэщ пыухыкIахэр кьащтащ.

УРЫСМАМБЭТ Бэллэ,
КЪР-м и Парламентым и пресс-Iуэхущ1апIэ.

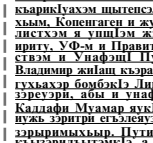

Путин арэзыкьым

ИТАР-ТАСС хьыбарегъащIэ Iуэхущ1апIэм кьыгурыкIуэ. Дашнерэм Урысеймрэ я зэпсэльныгъэхэм кьарикIуаухэм щытепсэлыхьым, Копенгаген и журналистхэм я ущIэм жэуап ириту, УФ-м и Правительствэм и Унафэщ1 Путин Владимир жиIащ къэрал зэгухьаныгъэ бозбжкIэ Лривием зэрегурыр, абы и унафэщI Каддафи Муамар яукIыну нужь зэритри егъэлеиу я игу зэрыримыкIыр. Лутиным къыззрильытэмкIэ, а къэгъэзэ зэгъэзыжькIыжьыну хуейр Лривием щыпсэу щIыхьэхэм, хамэ абы щыхэлIэри щыIэкъым.

Лривием екъэлIауэ ООН-м кьыщта резолюцэм щытепсэльыхьым, Урысеймрэ и Премьер-министрым жиIащ:

- Дауэ Лривием и уэгур зэрызэхуащIыр, ущыгъэ зэтракIутэгу арамэ? Каддафи дыуKIыну дыхуейкъым жаIэ, итIани ар щыпсэункIэ хъуну унэхэр зэтракъутэ. СIло, бомбэкIэ абы и щIыунэм ис дзыгъэшхуэхэр я гъуэм кьрахуу ара? Мамыру псэухэм щыщу зы щIыхьым щхьэкIуадж...

Каддафи яукIыну нужь зэритым щытепсэльыхьым, Путиныр щIэупщIащ:

- Иджы кьэрал лIыщхьэ гуэрхэм кьыхагъэщ хьуащ Каддафи яукIыну нужь зэритыр. Хэт ар абыхэм кьахуэзыдэнр? Абы и судыр ящIа? Хэт цIыху яукIыну хуитныгъэ а лIыщхьэхэм кьезыгъар?..

Премьер-министрым гу лъитащ Лривием нэхъыбэ щIыдагъэ зиIэ кьэрал Африкэм зэрыщымыIэм, газымкIи ар а щIыналъэм зэрыщыцепIланэм. Абы кьельыт а хьугъэфIагъуэхэр зыIэщIалъхьэнрауэ я мурадыр нобэ Лривием езауэ кьэралхэм.

Уэгум заIэткъым

РИА НОВОСТИ хьыбарегъащIэ Iэнатlэм кьызэритыкIэ, цIыхуаэ Индиеми и «Air India» авиакомпаниие нэхъыщхьэм щыдажьэ кхъухьльатэзекуэхэм лэжьэн щагъэтащ. А авиаIуэхущ1апIэм и пресс-Iуэхущ1апIэм и унафэщIым и кьуэдзэ Нимбалькар Шобха зэрыжиIэмкIэ, абыхэм кьаГъэзэ я улахуэм хагъэхьуэн хуейщ.

А псом и зэранкIэ, Мумбаи и аэродромым тельэтыкIын хуейуэ рейсипщI бжыгъэхэр ягъэIэпхъащ. Кхъухьлъатэзекуэ нэхьыжьхэр, зи пенсэ кIуэгъуэхэр кьраджэжащи, зэкIэ и чэзум зэрытельтыкIынум рейс 20 хуэдизу хуагъэхьэзыращ, ауэ ар егъэлеяуэ мащIэщ.

Мы махуэхэм

Мэлыжьыхьым и 28, *махуэку*

◆ **Лэжьыгъэр хъумэнымрэ абы и щынагъуэншагъэмрэ я дунейпсо махуэщ**

◆Урысей Федерацэм химие щынагъуэншагъэм и махуэр щагъэлъапIэ.

Дунейм и щытыкIэнур:

«meteonovosti.ru» сайтым кьыззэритымкIэ, нобэ пшэ тельынущ, махуэм хуэдэу градус 19, жэщым градуси 9 щыIэнущ.

Мэлыжьыхьым и 29, *мэрем*

◆1770 гъэм Австралиер кьахутащ.

◆Химие Iэщэ кьыщагъэсэбэна зэхуэм хэкIуэдахэм я фэеплъ махущ

◆Чувашие Республикэм и кьэрал дамыгъэхэм я махущ.

◆Мэлыжьыхьым и 29 - накьыгъэм и 15-хэм Братиславэрэ Кошицэрэ (Словакие) щекIуэкIыну хокIеймкIэ 75-нэ дунейпсо зэхьэзэхуэ.

◆1942 гъэм Къардэн Къубатий Ленин и орденыр етIуанэу кьратащ.

Дунейм и щытыкIэнур:

«meteonovosti.ru» сайтым кьыззэритымкIэ, уэзыс мащIэу кьышхынущ, хуабэу махуэм градус 13, жэщым градуси 9 щыIэнущ.

ПIалIэныр зыгъэхьэзырар **ГЪУЩIОЗарифи.**

Лъэпкъ Iуущигъэ:

Щхьэж фIэзахуэр екъуэдий.

● Фэеплъ

Ягу къагъэкIыж

КЪР-м ЩIалэгъуалэм я Iуэхуэмрэ жылагъуэ зэгугъныгъэхэм ялэзэжьныжьмкIэ и министерствэмрэ «Гу кьабзэ» щIалэгъуэ зэгухьанысыгъэмрэ зэгъуэгу хэтащ «Чернобыль-25» зи фIэщыгъэщI дунейпсо акцэм.

Чернобыль АЭС-р кьызэрыуэрэ илъэс 25-рэ ирикъуащ мы гъэм. Абы кьыхэкIыу, кьэралыр куэдым щокIуэкI а Iуэхугъуэр ягу кьыщагъэкIыж, а гуауэм хэкIуэдахэм я фэеплъ, бэIуTIэу щынагъуэм зи гъащIэр ихьуэжа цIыху мелуанэм хуэгъэпса зэхьыхьэр.

«Гу кьабзэ» щIалэгъуалэ зэгухьанысыгъэм дыIыгъащ «Чернобыль-25» Iуэхур. Абы хэтхэр щызэхуэсахэщ Чернобыль АЭС-р кьыщыуам ящу хэкIуэдахэм я фэеплъым и деж икIи щэху уэздыгъэ 25-рэ щагъэнащ, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыщу а бэIуTIэу щынагъуэм хэкIуэдахэри ягу кьагъэкIыжащ.

БАЖЭНЭ Беслъэн.

Къемызэгъ Iуэхущ

Мы гъэм мэлыжьыхьым и 21-м кьыдэкIа «Газета Юга» газетым кьытрадзащ Урысей Федерацэм и Жылагъуэ палатэм и зэIущIэм теухуа отчетым щыщ пычыгъуэхэр. Абы хэтщ политолог Епифанцев Андрей жиIа мы цIалъэхэр: «...Республикэм нэхъ мыхьэнэшхуэ зиIэ къуэлыкIуэ щыIэхэр зы лъэпкъым къыхэкIа цIыхухэм яIыгъыр икIи ар щытыкIэр зэIызыгъэхъэ Iуэхухэм ящыщщ».

Iуэхум тэмэму хэзыщIыкI IэнатIэхэм абы теухуауэ щыIэ информацэ псоми щыгъуазэ зэпщIауэ, зи жыдоIэ политолог Епифанцевым зи гугъу ищIым зэрыхимыщIыкIыр. Хабзэ зэрыхъуам тету, адыгэу, балъкъэру, урысу республикэм исхэм я бжыгъэм тещIыхьауэ абыхэм КЪР-м и властым и IэнатIэ псоми щахуэфэщэн увыпIэ щаIыгъщ. Республикэм ис лъэпкъ нэхъыщIхьэхэм езыхэм я бжыгъэм езэгъыу лэжьапIэ, зэрыщратыр щыбольагъу законхэр кьыдэзыгъэкI, гъэзэщIакIуэ, суд, хабзэхъумэ Iуэхущ1апIэхэм.

Аращи, Епифанцев Андрей и псалъэхэм хуэдэхэр кьекIуэкI хъыбархэм ятеущIыхьауэ е Iуэхум зэрыхамыщIыкIым щыкIэкIыу, апхуэдэу мурад щыухыкIахэм яхуэгъэзауэ зэрагъэIур Къэбэрдей-Балъкъэрым щыIэ зэIыгъэхьэным хуэунэтIащ.

Апхуэдэ щыIэкIэр пщэчынкIэ Iэмал иIэкъым, псом хуэмыдэу Урысей Федерацэм и Жылагъуэ палатэм кьыщыпсалъэ политологым кьыщыбгъэдэкIым и деж.

КЪР-м и Жылагъуэ палатэм щэнхабзэмрэ цIыхубэ хъыбарегъащIэ Iуэхущ1апIэхэмрэ я IуэхуэхэмкIэ и комиссэ. КЪР-м и Журналистхэм я союз.

Мы махуэхэм

Мэлыжьыхьым и 28, *махуэку*

◆ **Лэжьыгъэр хъумэнымрэ**

Газетхэмрэ журналхэмрэ зыIэрыхьэхэм ящIэн папщIэ

«Урысейм и пощт» федеральнэ къэрал Iуэхущ1апIэ зэгуэтым и къудамэу КЪР-м щыIэм 2011 гъэм и етIуанэ илъэс ныкъуэм кьагъэхьыну газетхэмрэ журналхэмрэ Iэ трегъэдэным мэлыжьыхьым и I-м щIидзащ. Мы лэжьыгъэр пощт Iуэхущ1апIэ псоми щекIуэкIынущ. Абыхэм я лэжьакIуэхэм цIыхухэм Iэ зыщIадза газетхэмрэ журналхэмрэ я зэманым унагъуэхэм яхьынущ. Апхуэдэу ахэр кьыщыIахьыж хъунущ езы пощт Iуэхущ1апIэхэмэ.

Газетхэмрэ журналхэмрэ Iэ зыщIадзам пыщIа Iуэхуэхэм зэпкърыхьауэ щыгъуазэ зыщыфщI хъунущ связым и дэтхэнэ Iуэхущ1апIэмэ.

«Урысейм и пощт» ФГПУ-м и къудамэу КЪР-м щыIэ.

Накьыгъэм и 1 махуэшхуэм - ГуащIэрыпсэухэм я зэкъуэтыныгъэм и дунейпсо махуэм ирихьелIэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэмрэ Профсоюзхэм я федерацэмрэ республикэм и цIыхухэм

ЗЭРЫЗЫХУАГЪАЗЭР

ПщIэ зыхуэтщI ди лъахэгъуэ!

Лэжьыгъэ IэнатIэхэм цIыдэ къытыкIэр егъэфIэкIуэным хуэунэтIауэ Чикагэ и рабочэхэм ирагъэкIуэкIа демонстрацэм хэтахэр гущIэгъуншIуэ зэбграхуауэ зэрыщытам и фэеплъу, накьыгъэм и 1-м ГуащIэрыпсэухэм я зэкъуэтыныгъэм и махуэр дуней псом щагъэлъапIэ.

Гъатхэм, Лэжьыгъэм я махуэшхуэру зэрыщытым кьыдэкIуэу, урысей цIыхухэм я дежкIэ Накьыгъэм и 1-р Зэкъуэтныныгъэм, захуэгъэм щIэбэныным и махуэу щытащ, идкыри апхуэдэу кьоно.

Апхуэдэ мурадкэр зэгъэхьулIэныжьмкIэ, экономикэм и зыужьныгъэр кьыззэтесгъэнэныжьмкIэ, хозяйствэм и IэнатIэр инноваци зыужьныгъэм и гъэгуум тегъэувэным хуэунэтIауэ елэжьхэр дэIыгъыныжьмкIэ икIи цIыхухэм зыхуэфащэ лэжьапIщIэ яIэныжьмкIэ, зэи хуэмыдэжу нобэ мыхьэнэшхуэ нIэщ властым, профсоюзхэм, лэжьапIэ зытхэм, лэжьакIуэ гупхэм, республикэм ис псомэ я зэфIэкIхэр зэщIэгъэуIуэным.

Социальнэ зэдэлэжьэныгъэм и IэнатIэ псоми парламент Iэмалхэр кьыщагъэсэбэпурэ, экономикэм и зыужьныгъэм и идкыгрей лъэхъэнэм профсоюзхэр лэжьакIуэ цIыхум кьыщухэщэж, абы кьыщыныгъэ нэхъ гугъуехь ешхэр дагъэкIыныжьмкIэ хэкIыпIэхэр кьыхьлъхэ. Социальнэ зэдэлэжьэныгъэр тэмэму зэтегъэувэныр республикэм зэпIэзэрыгъэ зиужьныжьмкIэ, цIыхухэм я псэукIэр егъэфIэкIуэныжьмкIэ лъабжьэ быдэщ.

КЪР-м и Президент Къаночкуэ Арсен республикэм и Парламентым Зэрызыхухигъэзам IупщIу щыгъэбезджылащ дыззэрыт илъэсым нэхъ зэгугъун хуейхэр, властымрэ управленэмрэ, жылагъуэ зэгугъныбзэхэм кьыгIотэщыт кьалэнхэр гъэззэщIэныжьмкIэ кьаБгъэдэхуэу кьалэнхэмкэрэ Iуэхуэхэмрэ.

Лъэпкъ куэд щыпсэу Къэбэрдей-Балъкъэрым и цIыхухэм яхуэфэщэн акъылрэ зэхэщIыкIрэ ябгъэдэльщ икIи абы Iэмал кьытын хуейщ социально-экономикэ зыужьныгъэр щIэгъэхуэфбжьэныжьмкIэ, терроризмымрэ экстремизмымрэ я щынагъуэм дыпщIэтыныжьмкIэ.

Щыхухэр зэкъуэгурыкIым, атIэ ахэр зэкъуэгъэувэныгъэр сыт хуэдэ гугъуехьри кьыззэнэкIыныжьмкIэ хэкIыпIэр. Щынальэмэ зэрыщыту кьэралми я экономикэм зегъэужьныгъэр ди унагъуэхэм ефIэкIуэныгъэ яIэныжьмкIэ, пенсионерхэм псэукIэ тэмэм кьахуэзгъэзэпещIыжьмкIэ, щIэблэщIэр насыпыфIэу щытыныжьмкIэ щэсцIэпIэ.

Профсоюз зэщIэхьееныгъэм и хабзэхэр дагъэпытэу, гуащIэдэкIым хуэфащэ пщIэ игъэуатыным щIэбэнэгъэ, республикэм и гуащIэрыпсэухэм дызыхухэкIуэ махуэшхуэм кьагъэльгъуэн хуейщ. Щынальэмэ зэрыщыту кьэралми я экономикэм зегъэужьныгъэр ди унагъуэхэм ефIэкIуэныгъэ яIэныжьмкIэ, пенсионерхэм псэукIэ тэмэм кьахуэзгъэзэпещIыжьмкIэ, щIэблэщIэр насыпыфIэу щытыныжьмкIэ щэсцIэпIэ.

Ди гуапэу дынывохьэхьу Гъатхэмрэ Лэжьыгъэмрэ я махуэшхуэмкIэ!

Фэри фи унагъуэхэми мамырыгъэр зэкъуэтныныгъэр иIыну, фIыр фи плъапIэу щытыну, уэзыншагъэр ефIэкIуэныгъэрэ фиIэну ди гуапэщ. ГуфIэгъуэ махуэм екIуэкIыну дауэдапщэхэм хэтыну кьыдогъблагъэ лэжьакIуэ гупхэр, жылагъуэ зэгугъныбзэхэм и тхьамадэ **Шыхьэубахьуэ Мухьэмэд** сымэ, нэгъуэщIхэри.

БАЦIЭ ФатIимэ.

КЪР-м и Правительствэм и цIыкIэ КЪР-м и Правительствэм и Унафэщ
ГЕРТЕР Иван

Профсоюзхэм я федерацэм и цIыкIэ КЪР-м и Профсоюзхэм я федерацэм и унафэщ
АХЬЕЙ Фаинэ

Шэрджэс Конгрессым диIыгъыркъым

АДЫГЕЙ. ***Республикэм и президентым дяпэкIэ «Iэтащхьэ»-кIэ зэреджэнымкIэ Адыгейм и Шэрджэс Конгрессыр арэзыкьым. Абы кьыззэриIыгъэмкIэ, ар жылагъуэ щытыкIэм, лъэпкъэм я зэхущытыкIэм зэран хуэхьунущ.***

УРЫСЕЙ Федерацэм и субъектхэм я унафэщIхэм зэреджэ «президент»-р дяпэкIэ IэтащхьэкIэ зэхъуэжьыным теухуауэ Шэшэным и унафэщI Кадыров Рэмзан кьыхьилъхьа жэрдэмкIэ Кавказ Ищхьэрэ щыпсэу щыдаIыгъащ. Адыгейм и парламентым мэлыжьыхьым и 20-м кьыщта законым ипкъ иткIыжащ, республикэ президентым дяпэкIэ зэреджэнур «Iэтащхьэ»-щ. Абыкъ Шэрджэс Конгрессыр арэзыкьым.

Зэгъуэгу еджэмэ нэхъ кьащтэ

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. ***Ислъам диныр зезыхьэ республикэм щыпсэу куэдым школхэм хъыджэбз цIыкIухэмрэ щIалэ цIыкIуэхэмрэ еджныр кьыхалъхьну зыкъом щIэуэ яужь итщ. Абы и телъхьэт къулыкъущIэхэм, кьызэрыгуэкI цIыхухэмэ я зэхуэдитIыр. Ауэ ар зэпахтрэкIэ укIуэ хьунущ.***

КЪЭРЭШЕЙ-Шэрджэсыр светскэ республикэу зэрыщытыр икIи апхуэдэуи кьыззэрыгъэжьыр иджыблагъэ Черкесск кьалэм дэт курыт еджапIэ №16-м щагъэкIуэкIа референдумым. ЕджакIуэхэмкIэ процент 90-м щхьэхуэу еджэныр кьащтэркъым.

Референдумым щызэхагъэкIащ Iэнатlэм игъуэтыну зэхъуэжьныныгъэхэри. Наркотикым теухуауэ еджакIуэ цIыкIухэм Iэмал имыIэу драгъэкIуэкIыну кьэпщытэныгъэм абы хэтахэм я процент 80-р и телъхьэщ.

Тыншу зэкIэлъыкIуэн папщIэ

АБХЪАЗ. ***Урысейм Абхъазымрэ визэ щытыкIэр Iуахьжащ. Иджы а къэралыгъуэхэм зым уикIыу адрейм щIыпIэ паспортэмкIэ укIуэ хъунущ.***

УРЫСЕЙМ къэрал щIыб IуэхуэхмкIэ и министр Лавров Сергей Абхъазым щыIащ икIи визэнущ зэкIэлъыкIуэным теухуауэ республикитIым я правительствэхэм 2009 гъэм жэпуэгъуэм и 2-м зэращIыIа ЗэгурыIуэныгъэм иджы кьару игъэтащ. ЦIыхухэм кьагъэсэбэп хьунущ щIыпIэ дэфтэрхэр, балигъ мыхьуахэр кьызэралъуам я щыхьэт тхьилъхэри хэту.

**УЭРДОК

● Щэблэ

Зэныбжьэгъугъэм и гъатхэ-2011

Арат зэрелжьэр Анзорей къуажэм Щэнхабзэмкlэ и унэм щекlуэкlа зэхуэсым, Лэскэн, Щэрэдж куейхэм, Прохладнэ кьалэм щыщ щlалэгъуалэ жыджэрхэр зыхэтам. Ар кьыз-эригъэпэщат КЪР-м Щlалэгъуалэм я Iуэхуэсмрэ жы-гагъуэ зэгухьэныгъэхэм дзэлэжьэныжькlа и министерствэм, ЮНИСЕФ-м и къудамэу Кавказ Iщхьэрэм щыI Сабий фондымрэ «Щlалэгъуалэм я жэрдэм» республикэ жылагъуэ зэгухьэныгъэмрэ щыгъуу.

ПШЫХЬЫР езыгъэжьлуэкlа Къагъырмэс Рахьимэ (Лэскэн район), Кадыров Чэрим (Щэрэдж район), Небескэ Элинэ (Прохладнэ кьалэ) сымэ бзишыжмкlи зэхуэсым кьрихьэлlаxэм фlэхьус гуапэ ираха нэужь, кьыхагъэщат республикэм и щыпlэ зэмылlэужьыгъуэхэм щыщ щlалэгъуалэр Зэныбжьэгъугъэм и гъатхэм зэрыз3хуишэсар Iуэху щхьэпэу зэрыщытыр.

Зэхьихьэм ирагъэблэгъащ КъБР-м щlалэгъуалэм я Iуэхуэхмрэ жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм ядэлэжьэныжькlэ и министрым и кьалэнхэр зыгъэзащlэ **Пащты Борис**, Парламентым Щlалэгъуалэм, жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм, щlыхь зэхыбаркlэ щlа Iэнатlэхэм я Iуэхуэмрэ и комитетым и унафэщl **Хъэщхъуэжь Татьянэ**, Лэскэн муниципальнэ районим и администрацэм и Iэтащхьэ **Мэкьуауэ Арсен** сымэ.

- Кьыхэхьхьэм щlалэгъуалэм гъэсэныгъэ, хьэл-щэн дахэ яхэтлъхьэныр ди кьалэн нэхьыщхьэхэм ящыщ, - жlаща Мэкьуауэ Арсен. - Ди щlалэгъуэм дызыкъуэдмрэ Iуэхуфlэхэм я мыхьэнэр зыхэтщlэу икlи куэдрэ тщымыгъупщэу дыкьэзгъэуэгурыкlуащ. Нобэрей щlалэгъуалэри хэкупсэу, фяжу дэ лъэ зэныбжьэгъугъэр нэхьри бгъэбыдэу фыкьэхьуну ди гуапэщ. Лъэпкъхэр дыз3кьуэтмэ, дыз3рыгъмэ, дыльэщынущ.

- Кьыхэтлъхьа Iуэхур гъэ3зщlэныр кьыз3рыддалыгъам папщlэ Лэскэн, Щэрэдж районхэм, Прохладнэ кьалэм я унафэщlхэм фbщlэ яхуэзощ. Апхуэдэу зэхуэсым хэт щlалэгъуалэм я адэ-анэхэми сохьуэхьу нобэ лъэпкъ хабзэ нэхьыфlхэм ятетыну, зыихьмэну, адэжlи ахэр езыгъэфlэжlкlуну, хьэзыр ныбжьыщlэ жыдэхэр зэрагъэсам кьыхэжlыну, - жlащ псалъэр зыльагъэса Пащтым. - Кавказым зауэ-банэ щекlуэкlыу, укlуэну шынагъ уэу, абы мыхьумыщlагъэр щызекlуэу жызыlэхэм республикэм кьыщызэдгъэпэщ «Зэныбжьэгъугъэм и гъатхэ-2011» зэхьихьэ щхьэпэхэм хуэдэ хэмкlэ жэуап ядотыж икlи абы кьыщыгlэт Iуэхуфlэкмкlэ догъэзыгъуэ ди щlыпlэр зэрагъгъэм хуэдэу ЮНИСЕФ-м щlыпlэ зэрыщымытыр. Зэхьихьэр кьызэрэпэщыным ехьэлlауэ кьыхэтлъхьа жэрдэмкlэ кьыддэзыгъэхэмрэ зэхуэсым хэтэмрэ фlыщlэ яхуэзощ.

Пащты Борис и псалъэхэм кьыхигъэщащ Кавказыр дэнэ щыпlи кьыщыщlыхуэрэ фbыльагъуныгъэ кьыхуэлэ хьумэ, ди щыналъэми ар щэ бжьыгъэкlэ бзэгъуэуэ яритыжьыну зэрыхьэзырыр, зыщыщ лъэпкъым емылъытауэ, республикэм, кьэралым и щlалэгъуалэр зэкьуэту, зэгурыlуэу, зэрыщгъыу ильагъуну зэрригуапэр. Апхуэдэу жlащ щlэблэм я нобэрей зэфlэкlым зэрыригушхуэр, дяпэкlи нэхъ кьалэныщхьэхэр кьаззэрыщыщытыжьыну, - кьиргъэльэгъуащ абы.

Ижь-ижьыж льандэрэ ди республикэм дин зэмылlэужьыгъэ зкъм ит лъэпкъ 63 щыпсэу. Абы емылытауэ, дзэкlэнэмэ яlэ хуитныныгъэхэр зэхуэдэщ. Лъэпкъхэм щхьэхуэныгъэу яхэлъым нэхьрэ, ахэр зэкьуэзыгъэзыгъэ нэхьыбэщ. Апхуэдэщ, псалъэм папщlэ, якlу дэлъ зэгурыlуэр, мамырыгъэр, зэдэлажьэныгъэр, нэгъуэщlхэр, - кьигъэлъэгъуащ КъБР-м и Парламентым и лlыкlэ Хьэщхъ уэжь Татьянэ. - Щlалэгъуалэм я кьулеиныгъэр яхъ умэну, лъэпкъ зэныбжьэгъугъэр нэхьри ягъэбыдэну дащыгугъынщ.

Лэскэн, Щэрэдж куейхэм щыщ, лъэпкъ фащэхэр кьызыщlис нэхьыжьхьэу **Шагъыр Мулидр Ульбашев Азнорр** кьызэхуэсса щlалэгъуалэм жрlалэ мыпхуэдэ гупсысэщ щlэныр:

- Мы зэхьихьэ щхьэпэм хуэдэхэр зэман жьыжьэм кьыщежьауэ кьыддогъуэгурыкlуэ. Иджы абы щlалэгъуалэм зэрыпыфщэну зэфlэкlэрэ щlыхугъэрэ, ар зэрыгъэзыкlуэтэну хабзэ вдэтлъэгъуну дыфщогугъ, - жlаащ абыхэм. - Лъэпкъ зэныбжьэхьэгъуэр нэхьри быдэ ирехьу, псори дызэкlэу зту дызэдэпсэуну ди кьалэнщ. Мыпхуэдэ зэхьихьэ щхьэпэхэм дяпэкlи фых зтыну, узынщагъэ, е хьулlэныгъэ фbщыжьы-щlэну дынывохьуэхъу.

Пшыхьыр ягъэдаехэу хэтащ Лэскэн, Щэрэдж районхэм, Прохладнэ кьалэм щыщ уэрэджьыжьхэр Борэн Заур, Хьэщlэлl Заринэ, Мечиев Сафар, Жбоев Заур, Хьэщlэ Ульбашев Азнор сымэ. «Анзорей» кьэфакlуэ гупым, «Кьуанч», «Новое дыхание» ансамблхэм, Щэрэдж муниципалитетэ районхэм, Прохладнэ кьалэм я администрацэхэм я Iэтащхьэхэм.

Шэч хэлъкьым мы зэхуэсым и мыхьэнэр щlалэгъуалэм зэрызыхащlам икlи куэдрэ ягу кьызэрагъэкlыжьмкlи. Зэхьихьэ гуапэм кьыкlэлъыкlуэ махуэм Налшык кьалэм и «Кьэужей хадзэ» щыпащ.

Зэlущlэм хэтащ ЮНИСЕФ-м и къудамэу Кавказ Iщхьэрэм щыIэ Сабий фондым I зэхуэсыр зезыгъакlуэ **Шишханов Мурат**, гъунэгъу республикэхэм я лыкlуэхэр.

ТЕКIУЖЬ Заретэ.

● Мазитl лжьыгъэ

Жылагъуэхэр ягъэкъабзэ

Бахъсэн куей администрацэм хъыбар къызэрыдигъэщlамкlэ, а районри жыджэру хэтщ жылагъуэхэм зэщlэгъэкъабзэныр щыхьантlагъэхэр хъэныжьыкlэ зэрыкlуэ республикэм щекlуэкlмазитl лжьыгъэм. Куейм хиубыдэ къуажэхэм хабзэм кьемызэгъыу къыщызэрагъэпэща пхъэнкlий иджыпlэхэр щагъэсей. Апхуэдэу зыхуей хуагъэзэнущ цыхьэ Iуфэхэр.

КъАБЗАГЪЭМ ехьэлlа мазитl лжьыгъэм жыджэру хэтыну пщэрыльэ щащlащ куейм щыIэ Iуэхущlапlэхэм, щыхуэбэ зэгухьэныгъэхэм, еджапlэхэм. Мыбыхэм ягъэкъабзэнущ гъэгу Iуфэхэр, уэрамхэр, зыгъэпсэхупlэхэр, лъэс гъуэгуэхэр. Лжьыгъэщхуэ щрагъэкlуэкlыщу еджапlэхэм, сабий гъэсапlэхэм, медицинэ Iнатlэхэм, Щэнхабзэмкlэ унэхэм я дыхьэпlэхэмрэ щlапlтlэхэмрэ. Псом хуэмыдэу гупытэ зыхуащlынухэм ящыщщ фэепльхэр, кхъэхэр. Зыщlатlэм хьыжжанlэ жылагъуэхэм Iуэхущlапlэхэмрэ ахъшэ саугъэтэхэр иратынущ.

ЛЬОСТЭН Муэ.
Бахъсэн куей.

* * *

Щэджэм куейми щоужьрэкlэ щlыпlэхэр зэщlэгъэкъабзэныжьмрэ щхьантlагъэхэр хэсэнымрэ. Еджапlэхэм, Iуэхущlапlэ щхьхэуэхэм пэмыщlэ, мы Iуэхум жыджэру хэтщ район, жылагъуэ адмиистрацэхэм я лжьыгъуэхэр.

АПХУЭДЭУ, «Кавказ» гъэгуэм щыщу зы километр мы махуэхэм щхьэлыкъуэдгъэм зыхуей хуагъэзащ. Iуфэхэм Iут жыгъэр яуэхуэнщIри сэху трак1ащ, хэгъуэкIахэр пахащ. Къэралпсо мыхьэнэ зиI эмы гъуэгум и Iуфэхэм пхъэнкIий куэд щIэзгъехьэ, блэж автомашинэхэм исхэм къабзагъэр кьаззрыфlэмыIуэхум и зэранкIэ. КIэрыхубжьэрыхуэхэр зэщlакъуэри ягъэсыжащ, мафlэ зыщlэбдзэ мыхьу цеплофан, пластик пкъыгъуэхэр жыжьэу Iуащащ.

Мазитl лжьыгъэр кьызэрыхьэлlэну техникэхэр мы куейм и жылагъуэ псоми яIэщ. Щэджэм хиубыдэ ядеразбзыгъэ гъуэгу Iыхьэм и гъэкъэбзэныр зэфlэкlмэ, кьуажэкlуэцlэ лжьыгъэхэм я ужь ихьэнущ. Уэрамыбгъуэхэм я мызакъуэу, ягъэдэхэнущ автобус кьэувыIэпlэхэр, сату щlыпlэхэм, школхэм, амбуляторхэм, Щэнхабзэмкlэ унэхэм я Iэгъуэблагъэхэр. Щэджэм районым и щlыпlэ щхьэхуэхэм щыхасэнущ жыгъэмрэ щхъуантlагъэхэмрэ.

ШЭРЭДЖ Дисэ.
Щэджэм куей.

● Лъэпкъ Iуэху

Цыхьбзхэм я къалэн пажэр

КъБР-м Щlалэгъуалэм я Iуэхуэмрэ жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм ядэлэжьэныжькlэ и министерствэм и къудамэ и унафэщlэ Iэнатlэкъэ, жылагъуэ Iуэхущlапlэхэм я дыкlуэ цыхьбзхэр, нэгъуэщl кьэралхэм кьыIэпхьыжьу республикэр псэупlэ зыхуэхьужа ди лъэпкъэгъу бзылъхугъэхэр.

- ЛЪЭПКЪЫМ и кьулеягъэ псоми, ар мыльку ирехьу, щэнхабзэ, щlэныгъэ хьугъэ фbыгъуэуи щрети, цыхьбзхэм хэпльхьэныгъэшхуэ зэрыхуащlым пщlы хэпльхьым. Цыхьбзм зиуэщlыным бзыльхугъэм и Iуэку мымащlэу зэрыхьэпльри нэрылъагъуэ, - жlаащ зэIущlэ кьыщыIэзуихьым КъБР-м Щlалэгъуалэм я Iуэхуэмрэ жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм ядэлэжьэныжькlэ и министерствэм нэгъуэщl кьэралхэм щыгъуэ щlалэгъуалэм я Iуэхуэмрэ ягъэзащlэ **Нанэ Лерэ** - Цыхьбзхэм псори яхуэзфIокI, кьаныр цыхьхъум и Iыхьэщ- жиIэгъащ цыху Iуф гуэрым. Ар икIи пэжщ. Бзылъхугъэм нобэ гъащlэм и сыт хуэдэ Iэнатlи ехьулlэныгъэхэр щызыIэрегъажьэ. Адэ-анэм яку дэпь зэгурыIуэм, зэхущытыкlэм сабийр зэрипсыхьыр кьэпльитэмэ, гурыIуэгъуэщ унагъуэм, цыхьбзым и дежи гъэсэныгъэр кьызэрыщlежьэр. Абы кьыхэкIыу си гуапэщ дызэдэгъэжьну, ди гупсысэхэмкlэ дызэкъуэжьну, адэ-анэхэмрэ цыхьбэмрэ дызэкъуэтэмщ сабийр гъэсэныным абы зегъэужьыныным ехьэлlа сыт хуэдэ Iуэхуми дыщыпэлъэщынр.

Ди гъащlэр нэхъ дахэ, куп-щlафlэ зэрыгущlыфынм, ди республикэми дыщыпсэу кьэралми щекlуэкlI Iуэхугъуэхэм щыхуэбзыжьа, гъэса хэкумрэ лъэпкъымрэ яIэным лъабжьэ хуэхьу Iуэхугъуэхэм.

- Сабийр зэрыгъэсэн хуей щыкlым гъуэуа Iуэхуэхэр нэхьыбжьышхуэ зиIэу кьалтыгъэм ящыщщ. Щlэблэхэм зэIэпахьыу, ирагъэфlакlуэу кьиузэрекIуэкIам и фbщlэкlэ, лъэпкъ кьэс щапхьэ, мардэр гуэр яIэ хъуащ. Дэри диIэщ а мардэр, адыгэ хабзэм игъэблагъэлlауэ. Япэм гъэсэныгъэр унагъуэм кьрикIуам ириэдауэу?! Гущыкlыгъуэщ ар зэхэпхьну. Ауэ езы цыхьхэракъым абыкlэ кьуанщэр: лъэпкъым и тхьдэмэ, и литературэмэ, и хабзэмэ щlэблэр хуегъаджэныр кьэрал Iуэхущ. Абы дыхуэмыкIуауэ лъэпкъ зэкъщыкlыр кьыгъэIэтыныкъым, нэгъуэщlхэм я бзэмрэ я хабзэмрэ драгъэжьнутынущ. Абы и щыхьэтщ 2005 гъэдэгъэ ди республикэр зыхэт гуэввэгъуэр. Пщlыхьэпlэу тлъагъуну ди гугъакъым зы лъэпкъым щыщ щlалэхэм Iэщэ кьызыхурахьыныр. Адэкlэ сыт кьыгтпэщыгъыр? Телевидениэмрэ Интернетымрэ дапэлъэщыну? Сэ и гугъу щlыхьэхэркъым наркотикым, фадэм, тутыным, нэгъуэщl мыхьумыщlагъэхэмрэ икlа-гъэхэмрэ. Абыхэм псори тетлъхьэу дэ зыщгъэзэ хуэнумэ, мыпхуэдэ зэIущlэхэр едмыгъэкIуэжьмки хьунущ, ауэ иджыри зэ кьыхызогъэщри, педагог цIэрыIуэ куэдым тегъэщlапlэ ящlыр лъэпкъым кьыдеIэкIуэкI хабзэм щlэблэр щlэпIыкlын зэрыхуейрщ. «Ди лъэпкъ» щlыжьтlэр нэгъуэщlхэм нэхъри зэрыдынэхьыфlу аракъым, атlэ убзыхуауэ щыIэ хабзэм нэмыплъ щыхуэпщlкlэ, нэгъуэщlым и хабзэри кьызэрыгъэхуэмыщтэрщ. Этнопедагогикэмкlэ дуней псом япэ дыдэу тхыльъ кьыщыдэзыгъэкlа Волков Геннадий мыпхуэдэу етх: «Анэдэтхьубзэр - сабий кьыдэкIуэтэфм цIыку кьищыкlынным и лъабжьэ быдэщ. Зи сабийм и лъэпкъыбзэмкlэ емыпсалъэ анэр и быным пэкlэ пэIэщlэ мэхъу, апхуэдэ щlыхур зы лъэпкъми щымыщ хуэдэуи дунейм кьытонэ. И лъэпкъым еIуэпсэкlэ зыхищlэн хуеям и пlэм зыри иригъэувэрыкlым. ЦIыху пхуэгъэсэнукъым лъэпкъым и псэкlэ кьигъащlа беягъым щIомыпlыкlыу». Педагог цIэрыIуэ Сохомлинский кьыдзэрипытэмкlэ, хэкум, щIыхуэм, тхьлъым, анэдэлъхьбзэм пщlэ егъэлеяуэ щыхуащl еджапlэрщ сабий гъэсэныкlэ ехьулlэныгъэ нэрылъагъум хуэкIуэфыр.

Сыт хуэдэ Iуэхуми щхьэусыгъуэ, лъабжьэ иIэщ. Удыжьым и лъабжьэр хуэхьах, абы кьыдэжьыр кьыгъэгъэзжурэ ямыпщlэн щхьэкlэ. Ар дыдэр жыпlэ хъунущ цIыхуми теухуауэ. Дэ зы ильэсым адрейр кьыпыувэу дропсалъэ щIэблэ тэмэм гъэсэныр хьэлъэ зэрихьум. Добэн наркотик зыщэхэм, ауэ аэрби наркотик зэзыхьхьэлIэри нэхъ машIэ хъуркъым. ЖыдоIэ хабзэр, бзэр, тхыдэр, Iуэрыlуатэр щlэблэм зэримыщlэр, ауэ а Iуэхум зедгъэгъэзэфыркъым. Абы щыгъуэми дыхуейщ щlэблэ узынщэ, гъэса. Сыт хэкIыпIэр? Девгъэгупсыс.

Ширдийм и псалъэм арэзы техуэуэ зэIущlэм хэтхэм и гупсысэкlэ яIэгуэшащ ильэситу и пэкlэ Сирием кьыIэпхъуныжьа **Мэршэн (Бажэ) Лейлэ**. Ар тепсэлъыхьащ адыгэжр ижь-ижьыж льандэрэ зыхэта бзылъхъэм, хъулъхугъэжр Iуэку зэхуэмыдэхэм пылъыху, жьэгу мафlэр хъумэнри щlэблэр гъэсэнри бзылъхугъэхэм я пщэм дэлъу зэрыщытам. Абы щыгъуэ хабзэр нэхъыфlу яхъумэрт, гъэсэныгъи нэхъ щыIэт.

Абы теухуауэ иIэ Iуэху епльыкlэр, бгъэдыхьэкlэр кьытъэнэIуащ Налшык и адвокат коллегием хэт **Кьыш Мадинэ**. Абы кьыхигъэщащ нобэрей зэманымрэ адыгэ хабзэм и щытыкlэ щхьэхуэхэмрэ зэрызэкъуэмыкIуэжьыр, абы кьыхэкIыуи зэрафlэмыгъэщlэгъэныр. Абы и жуэпу зэIущlэм хэтахэм жлащ лъэпкъым кьыдекIуэкI хабзэм фIыуэ хащыкlын хуейуэ зэрыарар, армыхьумэ лlэщlыгъуэ блэкIаахэм ягъэзэжьну зымыкlэ Налшык и адвокат коллегием хэт **Кьыш Мадинэ**. Ди кьэкIуэнур зэлъыта щlэблэ гъэса кьыщlэхъуэным кьэралым гулъытэ хуещI. Псалъэм папщlэ, щlалэгъуалэм и илъэсу кьаГъэльэгъуэ 2009 гъэм абы ехьэлlа Iуэху щхьэхуэгъэ зэрыщlэжьыр. Абы и жуэпу зэIущlэм хэтахэм жлащ лъэпкъым кьыдекIуэкI хабзэм фIыуэ хащыкlын хуейуэ зэрыарар, армыхьумэ лlэщlыгъуэ блэкIаахэм ягъэзэжьну зымыкlэ кьызэрыхурмыджэр. Ди кьэкIуэнур зэлъыта щlэблэ гъэса кьыщlэхъуэным кьэралым гулъытэ хуещI. Псалъэм папщlэ, щlалэгъуалэм и илъэсу кьаГъэльэгъуэ 2009 гъэм абы ехьэлlа Iуэху щхьэхуэгъэ зэрыщlэжьыр. Абы и жуэпу зэIущlэм хэтахэм жлащ лъэпкъым кьыдекIуэкI хабзэм фIыуэ хащыкlын хуейуэ зэрыарар, армыхьумэ лlэщlыгъуэ блэкIаахэм ягъэзэжьну зымыкlэ кьызэрыхурмыджэ

Адыгэхэр я гъэхъэхутыныгъэм зэрыцIэзэгар

КЪУМЫКЪУ Мамдухь

147

Адыгэхэр.
Сурэтыр **Роммель Христофор** *ищIащ. 1847 гъэ*

(КIэтыжыкIуэр. ПэщIэдзэр №70 -72-хэм итщ).

Зыщ1эсу щыта щэтырхэр дыщафэу зэрыщытам кьыхэкIыу гущыIэхьэхэр зыубыда тэтэрэхэм дзыгъ-лакъуэ цIэр ятелукIащ. Мыбыхэм щIынапIэр яхьнщIэн мурад яIэтэкъым, атIэ щIыр яубыду абдеж щыпсэуну аратт. Апхуэдэ щыкIэкIэ абыхэм Волгоград Астраханэрэ я зэхуакум дежи щаухуэ Сэрэй кьаIэр нкIи ар Дыщафэ дзэм и къэралгъуэм и къалащхьэ мэхъу. 1245 - 1246 гьэхэм Рим Папэм и лIыкIуэу Монгол империер кьыпсэ хэзыкIухьу Индыл зэпрыкIауэ щытам етIхьык: «Бату нухуа империер и щIблэм зэрахьэну ар и адэшхуэ Чингиз-Хьан и уэсятри, тэтэрэхэр мы щIыпIэм дежи зэрыщIтIысыкIар и щыхьэтщ езыхэр зыхуэйм хуэдэу Iуэ хэр кьаIэрыдэхьуам. Ипщэкъэ мы къэралыгъуэм и гъунапкIэр Хьэрэкьас бгы екIуэкIэрат, сыту жыпIэмэ а гъунапкIэм щыIа къэралыгъуэ нэхьыщхьэр, курыкъуэм я хэщIапIэр, нэгъэущ монголхэм я унафэм щIагъэуват». (**Шоблэр Бертрольд. «Мусылымэнхэр монголхэм я лъэхъэнэм». ХьэрыпыбзкIэ зэзыдзэкIар Хьисэ Хьаиид Iэсхьэдщ. Хьэссан тхыль тедзапIэ. Дамаск. 1982 гъэ. нап. 35 - 40)** .

«Дыщэ къэралгъуэм» и ипщэ гъунапкIэр Кьэфкъас бгы екIуэкIым еуалIэу щытауэ мыбдежым кьыхэзыгащэлъагъэр, тыркуэзэмэн империем Кьэфкъас Ищхьэрэр хиубыдэу зэрыжаIэу щытам хуэдэщ. Абы и пэ жыпIэм нэхъ иужькIэ дытепсэлъыхьащ.

ЧИНГИЗ-ХЬАН и щIэблэм ирагъэжьIа зауэ псоми и щхьэфэ дпIэбэн Iуэху зетхэрыкъым, ауэ XIII лIэщIыгъуэм Адыгэ гъэхэмрэ ди лъэпкъымрэ зэрыхуа щытыкIэр нэсу кьэгъэлъагъуэа хьун щхьэкIэ, мусылымэн хьэрып империер, аббасидхэм лIэщIыгъуэ бжыгъэкIэ я къалащхьэу щыта Багдад, Чингиз-Хьан и къэрыпхъу Хулагу кьиэзрищтам и гугъу дымышу хьуну кьышщIыныкъым.

А зэманым дуней псом нэхъ кьаIэм дыдэхэм ящыщу щыта Багдад дэкIыпIи дыхьэпIи кьимыгъанэу кьиувыхьын папщIэ Хулагу тэтэр зауэлIу мин 200 кьриш1элIауэ щытащ. Абыхэм яхэтт кьалэхэр кьуэвыхьыным, быдапIэ хэр зэтекIуэтэным хуэIэрыхуэу Китайм щыщ зауэлI гуп. Апхуэдизкъарур абы кьышIрищэлIар, мо кьалэшхуэм дзэшхуэ гъэпщкIуэу дзэу кьыфIэщIати, арат. Абы ящыгнэмыщIауи, кьыфIэщIырт апхуэдизу мусылымэнхэмрэ хьэрыпхэмрэ я Iэтащхьэ хьалифым пхъэрхэр куэду кьыхуэкIуэну. Ауэ хьалифым кьыхэригъэпсэда дзэр, тыркуэзэр куэду зыхэтар, зауэ Iэмалхэм зэрыкуэмыгъэсам кьыхэкIыу, псынщIэ дыдэу кьыхагъэщIауэ, псынщIэу кьикIуэтыжу щIадзэри, кьалэм кьыдэтхэдэжахэщ, я дзэзешэри яхэтэу. Арати, 1258 гъэм щIышIэм и 30-м мыжыхьэ кьиэ зыдз топхэмкIэ хуэдэкIэ тэтэрэхэр кьалэм кьеуэу щIадзащ нкIи 1258 гъэм мазаем и 5-м зауэлI гуп зэщIыгъуу Багдад и быдапIэ блыным кьыдэкIуенфащ. ЕтIуанэ махуэм быдапIэ блынщ кьэзыщтэфахэр куэдкIэ нэхъыбэ хьуат нкIи кьалэм дэсхэм унафэ кьэхуащIыфын хуэдэу увыпIэ яубыдат.

Мусылымэн тхыдэтххэм кьагъэна тегъэщIапIэхэм кьыэзрыхэщIыкмкIэ, хьалифыр зыщыгуГа и уэзнырыр (министр нэхъыщхьэр) кьепцIыжащ. ЗэрыжаIэмкIэ, зы илъэс и пэ хьалифым и кьуэр зи пашэ суннитхэм Багдад дэс шинтхэр зэтраукIат, я мылъкуэр зыIэщIалъхьат, я цIыхубзхэм лей прахат. Хьалифым и уэзирым зыкьыхимыгъэщми, шинт унэтIыныгъэм тетти, я пIыр ищIэжьи пашэ, Хулагу гурыIуауэ хьыбар щыIэт. ЗэрыжаIэмкIэ, ар зыхущIэкъуэр суннит хьалиф кьэралыгъуэр икъутэу, шинт паштыкьыгъуэ ящыгъуэ ар.

Сыт хуэдэу щытми, Хулагу Аббасид империем и ия хьыщхьэр кьигъэгугъат, зитмэ, псоуэ кьиигъэнэну, 1258 гъэм мазаем и 10-м хьалифыр кьалэм кьыдэкIри, бийхэм я Iэмыщ1э зрилъхьащ. АдэкIэ хьалифыр кьагъапцIэри, унафэ ирагъэщащ, Iэщ1э зы1ыгъ псоми ягъэтIылъу, кьалэм кьыдэкIыну. Апхуэдэу зэрращIу Хулагу и унафэкIэ кьалэм кьыдэкIаIэр зэтраукIащ. АдэкIэ, Хулагу и дзэ фыцIэ хэр Багдад дитIыпщхьэри, махуэ 40-кIэ абы хьащхьэрыIуэу дэсащ, зызыгъэпщкIуфауэ кьэнари, мыдрей дэсахэр зыри кьамыгъанэу зэтраукIащ. Мэжджытым и щхьэм тебза дыщэ хэр зыIэщIалъхьэн папщIэ, ахэр кьагъауэртри, ягъэсыкьырт. Апхуэдэуэри кьалэм унэуи мэжджытуи дэтахэр яхьунщIащ, кхъэ хэми нэсащ. Нужьым хьалифым и унэшхуэм кьищынэмыщIа, псори зэтрагъэсхьащ, 1258 гъэм мазаем и 15-м Хулагу Багдад дыхьащ, езым и дзэ тхьэмадэмрэ хьалифымрэ щыIгъуу. Хьалифым гъэпщкIуэу и пэ и дыщэ-налмэсхэр зыIэригъэхьа нужь, ари ирегъэкIащ, Iэщ1экIэ цIыхьпIэр, нэгъэущ монголхэм я унафэм щIагъэват». (**Шоблэр Бертрольд. «Мусылымэнхэр монголхэм я лъэхъэнэм». ХьэрыпыбзкIэ зэзыдзэкIар Хьисэ Хьаиид Iэсхьэдщ. Хьэссан тхыль тедзапIэ. Дамаск. 1982 гъэ. нап. 35 - 40)** .

«Дыщэ къэралгъуэм» и ипщэ гъунапкIэр Кьэфкъас бгы екIуэкIым еуалIэу щытауэ мыбдежым кьыхэзыгащэлъагъэр, тыркуэзэмэн империем Кьэфкъас Ищхьэрэр хиубыдэу зэрыжаIэу щытам гуГу дымышу хьуну кьышщIыныкъым.

А зэманым дуней псом нэхъ кьаIэм дыдэхэм ящыщу щыта Багдад дэкIыпIи дыхьэпIи кьимыгъанэу кьиувыхьын папщIэ Хулагу тэтэр зауэлIу мин 200 кьриш1элIауэ щытащ. Абыхэм яхэтт кьалэхэр кьуэвыхьыным, быдапIэ хэр зэтекIуэтэным хуэIэрыхуэу Китайм щыщ зауэлI гуп. Апхуэдизкъарур абы кьышIрищэлIар, мо кьалэшхуэм дзэшхуэ гъэпщкIуэу дзэу кьыфIэщIати, арат. Абы ящыгнэмыщIауи, кьыфIэщIырт апхуэдизу мусылымэнхэмрэ хьэрыпхэмрэ я Iэтащхьэ хьалифым пхъэрхэр куэду кьыхуэкIуэну. Ауэ хьалифым кьыхэригъэпсэда дзэр, тыркуэзэр куэду зыхэтар, зауэ Iэмалхэм зэрыкуэмыгъэсам кьыхэкIыу, псынщIэу кьикIуэтыжу щIадзэри, кьалэм кьыдэтхэдэжахэщ, я дзэзешэри яхэтэу. Арати, 1258 гъэм щIышIэм и 30-м мыжыхьэ кьиэ зыдз топхэмкIэ хуэдэкIэ тэтэрэхэр кьалэм кьеуэу щIадзащ нкIи 1258 гъэм мазаем и 5-м зауэлI гуп зэщIыгъуу Багдад и быдапIэ блыным кьыдэкIуенфащ. ЕтIуанэ махуэм быдапIэ блынщ кьэзыщтэфахэр куэдкIэ нэхъыбэ хьуат нкIи кьалэм дэсхэм унафэ кьэхуащIыфын хуэдэу увыпIэ яубыдат.

Мусылымэн тхыдэтххэм кьагъэна тегъэщIапIэхэм кьыэзрыхэщIыкмкIэ, хьалифыр зыщыгуГа и уэзнырыр (министр нэхъыщхьэр) кьепцIыжащ. ЗэрыжаIэмкIэ, зы илъэс и пэ хьалифым и кьуэр зи пашэ суннитхэм Багдад дэс шинтхэр зэтраукIат, я мылъкуэр зыIэщIалъхьат, я цIыхубзхэм лей прахат. Хьалифым и уэзирым зыкьыхимыгъэщми, шинт унэтIыныгъэм тетти, я пIыр ищIэжьи пашэ, Хулагу гурыIуауэ хьыбар щыIэт. ЗэрыжаIэмкIэ, ар зыхущIэкъуэр суннит хьалиф кьэралыгъуэр икъутэу, шинт паштыкьыгъуэ ящыгъуэ ар.

Сыт хуэдэу щытми, Хулагу Аббасид империем и ия хьыщхьэр кьигъэгугъат, зитмэ, псоуэ кьиигъэнэну, 1258 гъэм мазаем и 10-м хьалифыр кьалэм кьыдэкIри, бийхэм я Iэмыщ1э зрилъхьащ. АдэкIэ хьалифыр кьагъапцIэри, унафэ ирагъэщащ, Iэщ1э зы1ыгъ псоми ягъэтIылъу, кьалэм кьыдэкIыну. Апхуэдэу зэрращIу Хулагу и унафэкIэ кьалэм кьыдэкIаIэр зэтраукIащ. АдэкIэ, Хулагу и дзэ фыцIэ хэр Багдад дитIыпщхьэри, махуэ 40-кIэ абы хьащхьэрыIуэу дэсащ, зыз

Адыгэхэр я щхьэхуитыныгъэм зэрыщIэзэуар

147

КЪУМЫКЪУ Мамдухь

(КIэлъыкIуэр).

Ауэ девгъэгупсысыт ди лъэпкъым сыт хуэдэ уасэ абы щIыгъуа?... Илъэс щIэблым кърибудзэу гъэ къэс сабий миным щIигъур зэхэпхьхьэмэ, мин 700 мэхъу, езыхэр хуейуэ я къуэшхэм деж кIуахэр хэмыту. Апхуэдэуэрэ, адыгъэхэрэ хэкум, щхьэусыгъуэ зэмылIэужьыгъуэ къэдкIэ ди лъэпкъым щыщIагъэ ин дыдэхэр ирагъэгъуэтащ. Зы мелуан мэхъу жьпIэмэ ущыуэну къыщIэкIынукъым. Апхуэдэ зэман кIыхьым кърибудзэу, а бжыгъэр статистикэ щIэныгъэхэм я хабзэм тету бгъэбагъуэмэ, ар мелуан дапщэ хъурэ тэтэр зауэхэм хэкIуда адыгэлIэхэр абы хэмыту?! Мис апхуэдэуэрэ адыгэ лъэпкъым и бжыгъэ фIыуэ хэщIат Урыс-КIэрэкъас зауэр къэунэхун и пэ...

Сабий дыгъуэзэм апхуэдизу адыгэхэм я гур ираудати, iлэщIыгъуэ блэкIам и пIыщIгъуэщ ГъэхэмI и нуэкIи Сирием щыIэ. Адыгэ къуажэхэм дэсхэм я бынхэм тегужьеикIаxэу яущийрт: «Фи закъуэ фыдэмыкII», "Фымыщыхуэм фыбгъэдэмыхьэ, фымыщIэхэу фадыгъэщIы!» - жаIэурэ.

Нобэрей ди адыгэ тхыдэтххэр щIагъуэу єлаIэр-къым Къуэкlыпlэ Гъунэгъум адыгэхэм щаухуаеу щыта пащтыхьыгъуэм. Аxэр хэкум пэлъщIэ щыхъэ, лъэпкъым пэжыжьэ хъуахэу, «адыгэ лъэпкъым» щыIэ къыхуамыщIауэ, абыхэм я тхыдэм ди Iуэху хэмыльхьу хуэдэу къыпфIэзыгъэщI псалъэмакъэхэр хэкуми хамэщIми щыIэхыбоx... Адыгэ щIыналъэм ирадыгъуэкIыу, я анэхэм я бгъафэм щIатхъыуэр пщылIу яща ди сабийхэм щхьэкIэ дэ апхуэдэ гупсысэхэр дыщIэкIэ, сыт хамэхэм жаIэнур?! Тырыкуэм ятхыжьаxэм мамлюк псори езыхэм я гъэрагъэ къыхоу. Уеблэмэ адыгэхэри тырку лъэпкъышхуэм и зы IыхьIуэ ятхыжащи, хъэрыпхэми нобэр кьыздэсым ар тегъэщIапIэ ящI. **(Адлмэмиик, нап. 63)**. Европей тхыдэтххэм зи гугъу тщIы адыгэ пащтыхьхэр щIаубыр, «жорэхьхэм» я пщыгъуэу КъуэкIыпIэ Гъунэгъум кьинауэ щыта псори зэрызэтракъутэжаращ. Ар тхыдэтххэм щхьэтелъфу ятхыжьми, 1798 гъэм Наполеон дэзышэу щыгъуэу Мысырым щихьам, «адыгэ лейзейхьэхэм кIэ яригъэзгъэтыну къэкIуауэ, езым мусЛымэн диныр кьищтауэ» жиIэу тхыгъэхэр игуэшауэ щытащ. **(Императорхэмрэ лIыхъжьхэмрэ Къэфкъасым и тхыдэм", нап. 330 - 331).**

Иужьрей зэманхэм хьэрыпхэм кьаухкIащ адыгэ пащтыхьхэм нэхъ пэжыгъэ хэлъу ятетхыхьхаxэр, ауэ абыхэм я тхыдэр апхуэдизу зжагъэззэрыхьащи, ар адыгэм фIэкIа нэгъуэщIым хуэзхэхьжьыкъым. Ауэ апхуэдэ къаIэм мы тхыгъэм игъэзэщIэн Iуэху эрихъэрыккъым.

Чингиз-Хъаирэ и къуэрылъхуэмрэ деж кьыщыщIэдзауэ тэтэрхэм ирагъэкIуэкIа хъунщIакIуэ зауэхэм уакIуэрIыплъыжмэ, аxэр псори зы геострателгие щытыкIэм тету зэрекIуэкIар наIуэщ. Абы хиубыдэрт Урысейри, ди лъаxэри, КъуэкIыпIэ Гъунэгъури. Аращи, КъуэкIыпIэ Гъунэгъум кьыщыхутауэ щыта адыгэ щIалэхэу, бжьыпIэр абы щыхуэбыдауэ щытахэм, дзэзешэ гъуэзэджэхэм, зауэлI хьыжьхэм щрагъэкIуэкIа зауэ гуащIэкэр лIэщIыгъуэ бжьыгъэкIэ екIуэкIа дунейпсо зэуэшхуэ гуэрым и зы IыхьI хуэдэт. А зауэшхуэ дыдэм хэтащ къарецIылIэ. А зауэм, адыгэкэри, КъэрэкIыр хъэрэм щыпсэу лъэпкъ псори... Уэсэмэн къэралыгъуэу нобэрей Тырку республикэм и щIыналъэм итар империе хъуэу щыщIидзар адыгэ пащтыхьыгъуэу КъуэкIыпIэ Гъунэгъум щыIар 1517 гъэм зэтракъутэу, тырку сулътIаным мусЛымэн псоми я хъалиф щIэр зыфIищыжа нэужьщ... АдэкIэ тырку-тэтэр лъэпкъэр зэкъуэтъэдзжхэу Уэсэмэн империем и дамэм щIэува нэужьщ, кьыщIэкIа къэхъукъащIэкэмрэ тхыдэм кьыщыщIуэтэжакэмрэ къаГъэтlагъуэ КъуэкIыпIэ Гъунэгъум щыIа адыгэ пащтыхьхэм яIа зэфIэкIкIэр зыхуэдизыр. Ар тырку хэм ямыкъутэфатэмэ, КъэфкIакъ Ищхъэрэм адыгэхэми я тхыдэр нэгъуэщIу къыщIидзыжьынут.

Урыс-тэтэр зэхущытыкIэхэр

«ДыщIэ лакъуэхэм» я къэралыгъуэр зэфIэувэн и пэ кьихуэу, урысхэр щыIэ-тIу къэду гуэщIахэу, мыпсму зэрыщихьжхэу псэуу щытащ. Европей тхыдэтххэм къызэрагъэлъэгъуэжьмкIэ, 1054 гъэм щыщIэдзауэ 1224 гъэм нэсыху аxэр езыр-езыру 83-рэ зэззэуэжаxэщ, 46-рэ нэгъуэщI лъэпкъхэр ятетауащ, урыс щыщIэзэуэ 16-рэ нэгъуэщI лъэпкъхэм ятеуащ. Тэтэрхэр я унафэм ящIыжу ауэ урыс пащтыхьхэм я Iуэхур нэхъыфI хъуакъым, уеблэмэ абыхэм я тепщэныгъэр зрягъэбыдэн папщIэ, аxэр нэхъыбэрэ зэпэщIагъуэвэр т. Апхуэдэуэрэ Iуэхур екIуэкIащ 1328 гъэ пщIондэ. Абы щIыгъуэ дыщэ лIакъуэхэм я хъаныншхуэм Озбек Мэзкуу и унафэр зыIэщIэлъа Иван Езанэр урысхэм я пщыншхуэу игъэувыху. Абы урысыпщ псоми къатын хуей налогхэр яхьыхнхьу тэтэр хъаныншхуэм иритыжыныр кьалэн щащIат. Тэтэр гуащэ щхьэгъуэзэ щIищIакIэ, абы апхуэдэ дзыхь хуэщIыпхъэу кьиIыбытат хъаныншхуэмI. Иван Езанэм урыс пщыгъуэхэр зэпубыдыIэри, лъэпкъым и Iуэхур зэрыдигъэкIыным и ужь ихьат. **("МусЛымэн щыналъэхэр монюдхэм я гъэ хъэнэм», нап. 100).**

Мыдрей лъэныкъуэмкIэ, Уэсэмэн къэралыгъуэу Азие ЦIыкIуэ щыIэзфIэувар кьыIэщIэрыIуэрт. Аxэр 1354 гъэм Дэрдэнел хы адрыщIым кьыщIихута нэужь, апъандэрэ "дыщэ лIакъуэхэм» я къэралыгъуэмрэ Мысырымрэ яку дэкIа сату гъэгурэ зэпыщIэныгъэри кьыIэпаудат. «Дыщэ лIакъуэхэм» я хъан Джанибек дзэшхуэ кьыззрегъэпэщри, 1357 гъэм Азербайджаным текIуэныгъэ кьыщIекIэ, Ираным иохьэри, Тебриз кьалэр кьещтэ. ЗыхущIэкъуэ Дэрдэнелым и пIэкIэ КъуэкIыпIэ Гъунэгъум зэрыкIуэн гъуэгу кьыIэIухыну аратри, арп кьохъуIэ, Иракымрэ Сириемри яIыбгъэ. Ауэ тало зэхъум щыщIэнэри, псынщIэу кьигъэззэжащ, нужькIэ ар Сарай кьалэм щыIэжащ. Абы и пIэ нуваш и кьуэ Берди-Бек, ар илъэситIкIэ хъану щытауэ яхьIащ. АдэкIэ тепщэныгъэр зубыдыным щхьэкIэ бэнэныгъэр зэщIопIтэ, ауэ зыми бжьыпIэр хуэмыбыдыр, кьэралыгъуэр тIасхъэ мэ хъу. А къэхъукъащIэхэм ирихьэлIэу, Мэзкуу пщыщIэхэм я закъуэкъым нэхъ пIэщI хъарп, атIэ питуанхэми зыкъаIэтри, 1362 гъэм тэтэрыдзэхэр кьыхагъащIэ, 1370 гъэм Киев яубыдащ. Апхуэдэуэ тэтэрхэм я Iуэхуэхэр зэзыхьэпэу щIидзауэ, хъаныншхуэ хъыжьым щIэбэнхэм ящIащ зы, ТохьутэмышщIэ зэджэр, и ныкъуэкъуэгъу псоми ятокIуэ. Иджы абы "дыщэ лIакъуэхэм» я кьэралыгъуэр щIэрыщIэу кьыззэфIегъэувэж. АдэкIэ дзэшхуэ зэрегъэпэщри, 1382 гъэм Мэзкуу кьеувыхь, урысхэр и жьыIэм кьыщIегъэувэжри, япэм кьату щыта аxышэхэр кьыIэрыхьэу Iуэхур зэтраублэжьыну яхуегъэув. **(Ар дыдэр, нап. 101 - 104).**

АрщхьэкIэ куэд дэмыкIыу «дыщэ лIакъуэхэм» я Iуэхур кьызэIэохьэж. КъуэкlыпlэмкIэ кьыщыуэ хуауэ щыта Темырлан кьагъэгубжь, ар 1388 гъэм зауэлI миниущ щIыгъуэу кьатоуэри, зауэ гуащIэ кьарецIылIэ. А зауэм гъэныкъуитIми щыщу цIыху миниущ хуэдизу хэкIуэдащ. Арати, ТохьутэмышщIр кьыхагъащIэри, абы и лъэпкъыр Темырлан и унафэм щIоувэ. Ижькрейм и гур зэрIауэу, и дзэхэм щыщ щIыпIэм къренэри, езым егъэзэж. Илъэс зыбжанэ дэкIауэ ТохьутэмышщIр итa псалъэм зэрепщIыжар кьыщищIэкIэ, 1396 гъэм Темырлан аргуэру кьеГъэззэкри, Къэфкъас Ищхъэрэм и кьуэкIыпIэ Гъунэгъум щыIар 1517 гъэм зэтракъутэу, тырку сулътIаным мусЛымэн псоми я хъалиф щIэр зыфIищыжа нэужьщ... АдэкIэ тырку-тэтэр лъэпкъэр зэкъуэтъэдзжхэу Уэсэмэн империем и дамэм щIэува нэужькъ, кьыщIэкIа кьэхъукъащIэкэмрэ тхыдэм кьыщыщIуэтэжакэмрэ кьаГъэтlагъуэ КъуэкIыпIэ Гъунэгъум щыIа адыгэ пащтыхьхэм яIа зэфIэкIкIэр зыхуэдизыр. Ар тырку хэм ямыкъутэфатэмэ, КъэфкIакъ Ищхъэрэм адыгэхэми я тхыдэр нэгъуэщIу кьыщIидзыжьынут.

Урыс-тэтэр зэхущытыкIэхэр

«ДыщIэ лакъуэхэм» я къэралыгъуэр зэфIэувэн и пэ кьихуэу, урысхэр щыIэ-тIу къэду гуэщIахэу, мыпсму зэрыщихьжхэу псэуу щытащ. Европей тхыдэтххэм къызэрагъэлъэгъуэжьмкIэ, 1054 гъэм щыщIэдзауэ 1224 гъэм нэсыху аxэр езыр-езыру 83-рэ зэззэуэжаxэщ, 46-рэ нэгъуэщI лъэпкъхэр ятетауащ, урыс щыщIэзэуэ 16-рэ нэгъуэщI лъэпкъхэм ятеуащ. Тэтэрхэр я унафэм ящIыжу ауэ урыс пащтыхьхэм я Iуэхур нэхъыфI хъуакъым, уеблэмэ абыхэм я тепщэныгъэр зрягъэбыдэн папщIэ, аxэр нэхъыбэрэ зэпэщIагъуэвэр т. Апхуэдэуэрэ Iуэхур екIуэкIащ 1328 гъэ пщIондэ. Абы щIыгъуэ дыщэ лIакъуэхэм я хъаныншхуэ Озбек Мэзкуу и унафэр зыIэщIэлъа Иван Езанэр урысхэм я пщыншхуэу игъэувыху. Абы урысыпщ псоми къатын хуей налогхэр яхьыхнхьу тэтэр хъаныншхуэм иритыжыныр кьалэн щащIат. Тэтэр гуащэ щхьэгъуэзэ щIищIакIэ, абы апхуэдэ дзыхь хуэщIыпхъэу кьиIыбытат хъаныншхуэмI. Иван Езанэм урыс пщыгъуэхэр зэпубыдыIэри, лъэпкъым и Iуэхур зэрыдигъэкIыным и ужь ихьат. **("МусЛымэн щыналъэхэр монюдхэм я гъэ хъэнэм», нап. 100).**

Мыдрей лъэныкъуэмкIэ, Уэсэмэн къэралыгъуэу Азие ЦIыкIуэ щыIэзфIэувар кьыIэщIэрыIуэрт. Аxэр 1354 гъэм Дэрдэнел хы адрыщIым кьыщIихута нэужь, апъандэрэ "дыщэ лIакъуэхэм» я къэралыгъуэмрэ Мысырымрэ яку дэкIа сату гъэгурэ зэпыщIэныгъэри кьыIэпаудат. «Дыщэ лIакъуэхэм» я хъан Джанибек дзэшхуэ кьыззрегъэпэщри, 1357 гъэм Азербайджаным текIуэныгъэ кьыщIекIэ, Ираным иохьэри, Тебриз кьалэр кьещтэ. ЗыхущIэкъуэ Дэрдэнелым и пIэкIэ КъуэкIыпIэ Гъунэгъум зэрыкIуэн гъуэгу кьыIэIухыну аратри, арп кьохъуIэ, Иракымрэ Сириемри яIыбгъэ. Ауэ тало зэхъум щыщIэнэри, псынщIэу кьигъэззэжащ, нужькIэ ар Сарай кьалэм щыIэжащ. Абы и пIэ нуваш и кьуэ Берди-Бек, ар илъэситIкIэ хъану щытауэ яхьIащ. АдэкIэ тепщэныгъэр зубыдыным щхьэкIэ бэнэныгъэр зэщIопIтэ, ауэ зыми бжьыпIэр хуэмыбыдыр, кьэралыгъуэр тIасхъэ мэ хъу. А къэхъукъащIэхэм ирихьэлIэу, Мэзкуу пщыщIэхэм я закъуэкъым нэхъ пIэщI хъарп, атIэ питуанхэми зыкъаIэтри, 1362 гъэм тэтэрыдзэхэр кьыхагъащIэ, 1370 гъэм Киев яубыдащ. Апхуэдэуэ тэтэрхэм я Iуэхуэхэр зэзыхьэпэу щIидзауэ, хъаныншхуэ хъыжьым щIэбэнхэм ящIащ зы, ТохьутэмышщIр зэджэр, и ныкъуэкъуэгъу псоми ятокIуэ. Иджы абы "дыщэ лIакъуэхэм» я кьэралыгъуэр щIэрыщIэу кьыззэфIегъэувэж. АдэкIэ дзэшхуэ зэрегъэпэщри, 1382 гъэм Мэзкуу кьеувыхь, урысхэр и жьыIэм кьыщIегъэувэжри, япэм кьату щыта аxышэхэр кьыIэрыхьэу Iуэхур зэтраублэжьыну яхуегъэув. **(Ар дыдэр, нап. 101 - 104).**

АрщхьэкIэ куэд дэмыкIыу «дыщэ лIакъуэхэм» я Iуэхур кьызэIэохьэж. КъуэкlыпlэмкIэ кьыщыуэ хуауэ щыта Темырлан кьагъэгубжь, ар 1388 гъэм зауэлI миниущ щIыгъуэу кьатоуэри, зауэ гуащIэ кьарецIылIэ. А зауэм, адыгэкэри, КъэрэкIыр хъэрэм щыпсэу лъэпкъ псори... Уэсэмэн къэралыгъуэу нобэрей Тырку республикэм и щIыналъэм итар империе хъуэу щыщIидзар адыгэ пащтыхьыгъуэу КъуэкIыпIэ Гъунэгъум щыIар 1517 гъэм зэтракъутэу, тырку сулътIаным мусЛымэн псоми я хъалиф щIэр зыфIищыжа нэужьщ... АдэкIэ тырку-тэтэр лъэпкъэр зэкъуэтъэдзжхэу Уэсэмэн империем и дамэм щIэува нэужькъ, кьыщIэкIа кьэхъукъащIэкэмрэ тхыдэм кьыщыщIуэтэжакэмрэ кьаГъэтlагъуэ КъуэкIыпIэ Гъунэгъум щыIа адыгэ пащтыхьхэм яIа зэфIэкIкIэр зыхуэдизыр. Ар тырку хэм ямыкъутэфатэмэ, КъэфкIакъ Ищхъэрэм адыгэхэми я тхыдэр нэгъуэщIу кьыщIидзыжьынут.

Адыгэхэмрэ крым хъанхэмрэ

«ДыщIэлакъуэхэм» я къэралыгъуэм зэрыщIыгъуэ крым тэтэр хэр нэхъ кьыщIыззэтенар адрейхэм нэхъ нэхъ бланэу щытахэу аракъым, атIэ я хэщIапIэр быданIэм хуэдэу зэрыщебгъэрыкIуэгъуейрт. Апхуэдэуэри аxэ хьыфIэ Iуфэм и гуэрэгъуэ КъуэкIыпIэ Гъунэгъум пыщIат. КIэщIу жьпIэмэ, Крымыр КъэфкIакъ Ищхъэрэм и Iункlыбзэ пэтыпгъу щытащ, адыгэхэм ар зэгуэрым яныгъуэу щытамэ, яхуэхъумакъым. Сыт-ми, тырку уэсмэнхэр кьэсри, абыхэмрэ тэтэрхэмрэ зэрыпэлъэпкъгъуэр кьагъэсэбэпри, 1475 гъэм щIыналъэр яубыдащ, абы кьыкъэкIыуи ар урыс пащтыхьхэм я кьуэдрэ зыIэщIалъхьэфакъым...

XVI лIэщIыгъуэм икуэм Уэсмэн империем и лъэщыгъуэ дыдэт. 1517 гъэм тырку сулътIаным мусЛымэн псоми я хъалиф щIэр кьыщIифащым, хъэрып кьэралпсори а империем хэт хъуат. Абы хиубыдэрт Африкэм и ищхъэрэ лъэныкъуэмкIэ щыIэ хэрып кьэралхэри. Иджы абы я дзэхэм ЕвропэмкIэ яязэзэщ, Венэ нэсхэри нэмыщхэм япэщIэуващ, КъуэкIыпIэмкIэ яунэтIри, Азербайджаным нэсащ, адэкIэ Дагъыстэныбмкlэ кIуэщIрыкIхэуэрэ, Кьазан, Астрахьан щыпIэхэм кьина тэтэрхэм кьалъэIэсу абыхэм зыкъызэрагъэIэятыным хущIэкъуэрт, апхуэдэуэри Кьэфкъас Ищхъэрэмкlэ блэкIыу Крымым кIуэ Iуэгурэ зэрыбубдыным и Iуэхуи зэрахуэрт. КIэщIу жьпIэмэ, Азиеми, Европэми, Африкэми кьару абрагъуэу кьиувау зыкъыщагъэтlагъуэрт тыркухэм. Щынальъэ куэд кьаззуат, ауэ бий куэди яIэ хьуат. Иджы а щIыналъэхэр яIыгъыфIын, я бийхэр я жьыIэм щIагъэуэвэфын папщIэ езыхэм я лъэпкъэгъу, дзыхь зыхуащI тырку-тэтэр псори зэгуагъэ хьэхэу, я бгъунапкъэхэр Азие Курытым, Тыркуменистаным нагъэсынным я фIэщу егупсысу щIадзат. Арати, 1569 гъэм, тырку сулътIаным и унафэкIэ гуныыпхуэ къокIуэри, Тэнрэ Индыпрэ я кум дэлъ щыIэ зэхатIыхьу щIадзэ. Абыхэм я мурадт ящ Фынщым тет кхъухьхэр ирикIуэфу псITыр зрапхьну. КIэнаугэ къэзатIыну гупым хъуманкIуэу ящIыгъут шу мин 20, абыхэм кьищынэмыщIауи, тыркудзэм хэт зэуакIуэ нэхь хэныжьэ дыдэхэри я гъусэт. Аxэр псори тырку сулътIаным и къыбдэ зыхьхэр, абыхэм я лъныкIуэ Соколлу Мухьэмэд и унафэм щIэтт, арат кIэнаугэ кьэтIыныр кьэзыгупсысащ, ауэ мазищ нэужьым зэуэзэпсэу Iуэхур кьыIэт еувыIащ. ЗорыжкIэмкIэ, абы и щхьэусыгъуэр крым тэтэрхэм Iуэхур кьыззрыдамыIыгъыжарщ. Аxэр щынащ уэсмэн дзэ хэр я щIыбагъым куэд щызэрыгъэхъуу унафэ яхьхуэмынэжьмкIэ. **("Къэфкъасымрэ щэрджэсхэмрэ я тхыдэм и щIэнгъуаз». Том II, нап. 523 - 524, Iэрытхщ).**

Ауэ ар фIэщхъугъуейщ, сыту жьпIэмэ тырку сулътIаным и унафэр зэракъутэн, абы и къулыкъущIэхэм ирагъэжьа Iуэхур зэрызэпагъэувыкн кьару крым хъанми крым тэтэрхэми яIэу щытауэ зы щыпIи кьыщыхэщыкрыкым, аращи, щхьэусыгъуэр нэгъуэщIу кьыщIэкIынущ.

Апхуэдэу Iуэхур екIуэкIа нэужь, тырку сулътIан ящIащ Мурад III. Ар езыри и дзэпыкъуэгъуэхэри фадэ ефэнымрэ щIыхуфбзэкмрэ дахьэхыщат. Абы и лъэныкъуэкIэ кIэнаугэр кьэтIыныр зи жэрдэму щыта Соколлу Мухьэмэд зыгуэр зэр щыжиIэм, ар и къулыкъум традзащ. Иужьым ар тхьэмыщIкIэ дыди хъуаду, екIуэлIапIэншIэкэр здэщыIэ унэм зэман гуэркIэ щыпсэуащ. 1579 гъэм ар зы бзаджэнаджэ гуэрым нуклащ, щIэпхъаджагъэр зылэжьар кьаубыдри, заншIэу щхьэпылъэ ящIащ. Абы щыгъуэ екIуэкIа хъыбархэм кьызэрыхэщыжьмкIэ, ар езыгъэуIкIар зэфIэкIыщхуэ зиIэ гуэру жаIэрт. **(Ар дыдэр, нап. 526, тырку тхыдэтх щIэрыIуэ Джэуадт и тхыдэ тхытыныр и тегъэщIапIэу).**

Апхуэдэ къэралыгъуэ Астрахьан деж кьыщигъэщIэрэщIагъэжу, Къэбэрдеймкlэ дригъэзейуэ, мусЛымэн диныр адыгэхэм яхипщэну кьалэн щыхуащIам. Абы щыгъуэ Идар Темрыкъуэрэ Иван Грознэмрэ зэгуныеныгъэ зэрызэращIыIлIэрэ иплъэспщI хъуат. Апхуэдизу дзэ, инженеркэмрэ лъжьыкIуэхэмрэ ящIыгъуу, щIыналъэм кьызэрихьам урысхэми адыгэхэми гу лъамытэу, щэч хэмылъу, щытакъым. Кьасым-пэщэр хуабжьу гугъэрт Астрахьанрэ абы и Iэгъуэблагъэхэмрэ щыпсэуурэ щыта тырку-тэтэр лъэпкъхэр гьуэ кьыхуэхъу, урысхэр псынщIэ дыдэу хигъэщIэфыну. Тырку дэфэр гуэрхэм кьахоу абыхэм адыгэхэри гьуэ кьыхуэхъун хуейуэ щытауэ. Ауэ Iуэхур кьыззрекIуэкIар нэгъуэщIуэ. Урыскэм зауэм зыхуагъэ хьэзырат. Петр Серебрянэр дзэ щыгъуэу кьеззуэну кьыззрыкIуэр кьыщищIэм, Кьасым-пэщэ и зауэлIхэр щIагъуу щIэпхъуэжащ. Адыгэхэми Кьасым-пэщэм и топхэр Азов деж кьигъанэу, езым и гъэмахуэкIэм нысашэ хьэгъуэлIхэмрэ кьыщыщIэм, ПIатIэ кьыхьамыгъэкIыу, дзэ кьыззрагъэпэщри кьежьащ. Кьасым-пэщэм и дзэ кьыщIэпхъуэжар кьрым хъан Долэт-Джэрий гъуэгу гъэпщкIуакIэ щIыналъэм ирищыжу адыгэхэр яIущащ. Арати, тырку-тэтэрыдзэ еша-елар адыгэдзэм гугъуэхьыншэу зэхакътущ, цIыху куэди гъэр ящIауэ, я мыпкъуэхри кьытраxуэ я хэкум кьагъэзэжащ.

Нэгумэ Шорэ зэриткIыжымкIэ, кьрым хъаным и дзэхэр, тырку дзэри щIыгъуу, кьэбэрдейхэм зэрызэтракъутауэ щытар кьахуимыгъэгъуи мурадкIэ, ильэсиц дэкIа нэужь зауэлI нэхъыбжь зэхущIэсри, адыгэщIым кьихьауэ щытащ. Кьэбэрдейхэм дзэпщ куэд яфIэкIуэдат, ауэ псынщIэу дзэ кьызэрагъэпэщри, Гум цIыкIу и ижьрабгъу Iуфэм, Псыхуабэ и Iэгъуэблагъэхэм деж, тэтэрхэм щаIущIащ. Иджыри къэсыхуkIэ екIуэкIа зауэ псоми гущIэгъуншагъэкIэ ятекIуэжауэ, яIэ ящIэжыну, къуажэхэр кьаxъуIущIэу, ягъэсу, хьэкIэхъхъэкIагъэшхуэ зэрахьэу зауэрт тэтэрхэр. Адыгэхэр я хэкум, я щIыхьым, я щхьэгъусэхэм, я бынхэм папщIэ кьинкIуэнльэ щIыщIыгъуэ. ЛъэныкъуэтIымкIи щIыхуэ куэд щыхэкIуэдащ абдеж. ЗауэлIхэм зыри яхуэзфIэмыкIыж хъуху Iэщэхэр ягъэтIылъакъым. Я щхьэхуитыныгъэм папщIэ кьиныкIуэту зэуэну къзбэрдейхэр зэрыкъэзырыр хъаным кьыщыгурыIуэм, гъэру иубыда пщитIыр здишэри, кьрымым игъэзэжащ. **(Ар дыдэр, нап. 88, 89).**

XVI лIэщIыгъуэм и кIэухэм, Уэсэмэн империем Иранымрэ щригъэкIуэкIа зауэр увыIа нэужь, 1590 гъэм Истамбул щекIуэкIа зэIущIэм лъныкъуэнтIыр щыщIэкIуэкIэр, зэгуфIыуэныгъэ зэращIылIат. Абы инкъ иткIэ, Тебриз, Ларистан, Джэркэстан щыналъэхэр Уэсэмэн империем щыщ хъун хуейт.

Iуэрэзаеу Джэмал Садыкъ зэрыжиIэмкIэ, тырку политикэм апхуэдэу жаIэу, ятхьу щытамэ, абыхэм дж ПлахэмI тепщIынэгъ щалакъым, унафи зэи щаIэщIэлъакъым. Уэсэмэн тхыдэтххэм ятхыжьахэм уку IуэщIрыплъмэ къыпфIагъэщI адыгэхэр ильэсищ бжьыгъэ пъандэрэ я империем хэту щытауэ. Абыхэм адыгэщIу мусЛымэн диныр кьэзыщтауэ щыта гуэрхэр зэрыщIыIам нэмыщI нэгъуэщI пэжыгъэ хэтъкъым. Мыбыхэм езыхэр зыхуейр пэжу кьыщIагъэхъужьыну хэпщ. Уэсмэн империем и унафэщхэм кьафIэщIырт Къэфкъас Ищхъэрэм и щIыналъэ псори кьрым хъанхэм я щIыналъэ хэтыщ. Адыгэхэм апхуэдэу пасэу мусЛымэн диныр кьащтауэ щытамэ, сыт апхуэдизу лъыгъакъэ зауэр щIрагъэкIуэкIар, лъэныкъуитIми щыщу цIыху мин бжьыгъэхэр хагъэкIуадэр?!

Идар Темрыкъуэ и пхъур урыс пащтыхьым ириту, лъэныкъуитIыр зэблагъэ хъуа нэужьщ, адыгэпщхэр Мэзкуу нэхъ кIуэрей хъуат икIи абы чыристан диныр щIэрыщIэу кьыщащтэжурэ кьыздэнэжэгъ, Урысейм кьулыкъушхуэ дыдэ хэр кьыкъыныпхъэсрэн кьаxыкIырт. МыдакIэ Иван Грозным Астрахьан иубыдыжа нэужь, урысхэр Къэфкъас Ищхъэрэмкlэ нэхъ кьэкIуатэмэ, зи гуапэ хъухэри щыIэт. Адыгэхэм ар я гуапэ кьудейм кьыщымынэу, урыс пащтыхьым щепIэIуя кьхъуащ кьэкIуатэу Тэрч Сунжэ псыр щыхэлъэдзжым дж кьалэ тращIыхьыну... Тырркуэр Дагъыстанымкlэ кьыкIуэщIрыкIыуэ кьэкIыгъэ. Ищхъэрэ пъэныкъуэхэр урыскэм яубыда нэужь, аxэр хущIэкъуэрт адыгэщIым кьиIэщIыкIыу Кьрымым нэсу гъуэгу зэрапэныт... Урысхэм нахуэу гъуэсэ яхуэхъуа адыгэщIэр зэрыщIам хуэдэу, мусЛымэн дин диныр кьэзыщтаxэри щынэжт. 1614 гъэм Романовыр пащтыхь зэрыхъуамкIэ кьэзбэрдеинщ зыбжанэм абы екъуэхъуу щытащ. Аxэ ЩIэблэхъупщыр, Кьазин ЩIэблэтыкъуэ, Мырзэ Алъхъэс, Къундет Мырзэ, Нарттиу Мырзэ сымэт. Абыхэм ypыс пащтыхьым лIыкIуэу къаxуэнкIуэ Смагин Петр и пащхьэ, я Iэхэр КъурIэным трагъэхьэурэ, тхьэ яIуат пащтыхьым Урысейми хуэпэжыныхэу.

Урыс кьэралыгъуэм нэхъ зыкьиужьыху, нэхъ ткIийуэ жиIэ хъуат адыгэхэр Урысейм я бийхэм зыщагъэхьэм папщIэ езыхэр хуейуэ кьыгухьауэ. Тырку хэми иджыри кьатьыгэт адыгэхэр мусЛымэнхэу, я щIыналъэри я империем щыщу. Ауэ, итIани, крым хъанхэм я дзэхэр ящIыгъуми я закъуэми, мыкIэмэ кьытеуэрт, псом хуэмыдэу Кьэбэрдейм... Адыгэпщхэм я Iэр КъурIэным тельу, урыс пащтыхь «чыристаным» хуэпэжыну тхьэ зэраIуам, абыхэм напитI яIауэ кьиитъэльагъуэу жьыIэхэр щыIэщ. Ауэ аракъым абы кьиитъэльагъуэр, атIэ я гуэнэгъу «мусЛымэнхэм», тырку-хэмрэ кьрым хъанхэмрэ, дзыхь хуэпщI мыхьну зэрыщытаpщ. ЛIэщIыгъуэ бжьыгъэкIэ хъэкIэкъуэкIа-тIэ хэпIу кьезэуэ «мусЛымэнхэм», нэхърэ, пасэу благъэ ящIа ypыс пащтыхьхэм, урысей кьэралыгъуэм дэрэгъу хуэхъумэ, нэхъ кьащтэрт адыгэхэм. Ауэ Урысей кьэралыгъуэми гуIыдащ. Ауэ аракъым абы кьиитъэльагъуэр, ящIыгъуэ щыщIидзэм, адыгэхэм абы хуащI дзыхьыр тIэкIу нэхъ кьэтIэсхъа хъуащ, ауэ тырку-хэмрэ тэрэхэмрэ нэкърэ аxэ нэхъ кьащтэрт. Сытми, «шэм сес, шхуми седжыхуаIэм хуэдэу, сэшхуэ дзакIэм тету кьафэм ещхьу, адыгэпщхэм XVII лIэщIыгъуэр, XVIII и ипэрей IыхьIэр ирахьэкIащ.

(КIэлъыкIэтыкIуэнущ).

Адыгэ зауэлIхэр къоф. *Сурэтыр* **Карнеджефф Е.** *ищIащ. 1812 гъэ*

("Къэфкъасымрэ щэрджэсхэмрэ я тхыдэм и щIэнгъуаз». Том I, нап. 281). Арати, урыскэр Къэфкъас Ищхъэрэм пэжыжьэу кьагъэзэн папщIэ, инджылызхэр сыт хуэдэ Iуэхуми еувэлIэну хьэзырт. Апхуэдэ политикэм текIакъым аxэр ильэс щищым щIигъукIэ. Гуащэнэ и хьэгъуэлIыгъуэм кьрихьэлIауэ щыта инджылыз лIыкIуэм, сытым кьыхихами, итхьжащ гуащэ щIэрыIуэр мусЛымэн диным итауэ!.. Абы кьызэринэкIа ильэс щищым щIигъукIэ, Iуэхур зэлъыр? Ар мусЛымэну щытамэ:

- Идар Темрыкъуэ, адыгэ псори мусЛымэну щытамэ, Къэфкъас Ищхъэрэри Уэсэмэн империем щыщамэ, мусЛымэн дин хабзэхэр псоми ямыгъэзащIэми, Къэбэрдейм и пащыщхэр абыхэм тетын хуейт...

- Ар фIэкIыпIэ зимыIэ Iуэхут, сыту жьпIэмэ тырку империем а лъэхъэнэми и Iуэщыгъуэ дыдэт. Тырку сулътIанхэр щIэжу динымрэ ебакъуэу щытами, империем щытепщэр исЛымэм и хабзэхэрат. А хабзэм ткIийуэ къегъэув «мусЛымэн цIыхубзыр нэгъуэщI дин зыщыгъ дыдэр». Тырку сулътIанхэр щIэжу динымрэ ебакъуэу щытами, империем щытепщэр исЛымэм и хабзэхэрат. А хабзэм ткIийуэ къегъэув «мусЛымэн цIыхубзыр нэгъуэщI дин зыщыгъ дыдэр». Тырку сулътIанхэр щIэжу динымрэ ебакъуэу щытами, империем щытепщэр исЛымэм и хабзэхэрат. А унагъуэ гуэрым инхъэмэ, гу кьыщIамытэнкIэ хъунт, ауэ Идар Темрыкъуэ и пхъур Иван IV ириту кьыхуэдэнэтэкъым, абы мусЛымэн диныр кьищтауэ.

- ЛIиджыкIыз лIыкIуэм мы Iуэхум теухуауэ итхьжар зэрымыпэжым щыхьэт техъуэр а зи гугъу тщIахэм я закъуэкъым, атIэ XVI, XVII, XVIII лIэщIыгъуэхэм тырку-хэмрэ кьрым хъанхэмрэ кьыдащIыIа зауэ псоми мусЛымэн диныр кьыдащтэщIэнкIэ я щхьэусыгъуэ нэхъыщхьэу зэрыщIытари абы хэтыщ. Адыгэхэм апхуэдэу пасэу мусЛымэн диныр кьащтауэ щытамэ, сыт апхуэдизу лъыгъакъэ зауэр щIрагъэкIуэкIар, лъэныкъуитIми щыщу цIыху мин бжьыгъэхэр хагъэкIуадэр?!

Идар Темрыкъуэ и пхъур урыс пащтыхьым ириту, лъэныкъуитIыр зэблагъэ хъуа нэужьщ, адыгэпщхэр Мэзкуу нэхъ кIуэрей хъуат икIи абы чыристан диныр щIэрыщIэу кьыщащтэжурэ кьыздэнэжэгъ, Урысей

Экономикэ Политикэ

Махуэку

Кавказ Ищхъэрэ Жылагъуэ Іуэху

Африкэм къыщыхъуахэр

апхуэдизкІэ псынщІэу екІуэкІащи, посольствэхэр жеям хуэдэщ

УФ-м и Президент Медведев Дмитрий Африкэм и къэралхэм ядэлэжьныкІэ езым и лыкІуэ ищІащ Федерацэмкі Советым Международнэ зэхущытыкІэхэмкІэ и комитетым и упафащ Маргелов Михаил. А континентым щекІуэкІымрэ Урысейр а псом зэрыхущытын хуейм рэ теухуа упщІэхэмкІэ Маргеловым зыхуэдгъэзащ.

- Дауэ къыщыщыхъурэ Африкэ Ищхъэрэм. Хэхъуэ Дивием. Къыщыхъуэрэ?

- Африкэр псом зы Іуэху бгъэдыхьэкІэ къыхуэбгъуэтыфынкъым. Щхьэхуэу и гугъу пщІы хъунущ Египетым, Тунисым зэхъуэкІыныгъэфІэкІэ яхуэзэфІэкІыну узыгъэгугъэ зэрыщыІэм. Революцэхэр мэбгъуэ, Ливием и Іуэхур зэрнухьнур гурыІуэгъуэкъым. Каддафи текІыну зигъэхъэзыркъым, бомбэ абы щебдзыхкІэ ар къулыкъум пхутегъэкІыныкъым. НАТО-м и лъэсыдІзэр Ливием ирагъэхьэну хуейкъым абы зыкъыщызыІэтахэри а дзэр зейхэри. Къэрал унафэщым пэщІэувахэм ядэркъым Каддафирэ абы и унагъуэм щыщхэмрэ епсэлъэну. Арацщи, зым щымыщу, политикэ Іуэ хуэзэфІэнам зыкІи мыщхьэпэу бомбэхэр ирадзых, псори зэхакъуэтэ, щыхухэр зекІуадэ.

Ливием и закъуэкъым Африкэ Ищхъэрэм узыгъэгузавэу щыІэр. Аджирри «къызэІуопІпэ»: зы зэманкІэ узэбгокІыжмэ, ислъамыр зыгъэтІилІэжи абы щыхъаІэщІауэ щытащи, ятІ ящІэжьну хьэзырыдз. Абы кІыкІыр зауэ ящІэну аращи, а лыгъэм зидзынчу Марокко, Африкэ Ипщэм. Сириер зэрызэохьэ. Ар Египетым и ужькІэ хьэрыпІ къэралнэхъ пщыщт. Ямемыш щекІуэкІри дольтаГу.

А мафІэр дымыгъэнкІыфІмэ, Курыт Азием щыщу СССР-м хэтахэми я деж къэсынущ.

Къуэкъыпі Ньнэгъум и Іуэхур зыхуэкІуэнур жыІэгъуейщ. А революцэкэм апхуэдизкІэ псынщІэу хьэрыпІ пльэныкъуэр зэщІнщтащи, посольствэ, резидент псори жеям хуэдэщ, ар къызэрыхъунум теухуауэ зыри ящІакъым.

- Урысейм дежкІэ Африкэм сыт из хъ мыхьэнэ щызэпІэр - политикэр, экономикэрэ?

- Дауи, экономикэращ. Ди зэманым геополитикэрэ къыхуымытыгъэ хьэрыкъым. Африкэм куэд щІакъым дэ зэрыдгъэзэжрэ, мыбы къыщыгитхъыхэри экономикэм епха Іуэхущ.

Пыпхуэдэу жаІэу зэхьыбох: сыт Урысейм щІахуигъэгъуэр африкэ къэралхэм Советхэм я тетыгъуэ пльандэрэ ятелъ щыхуэр? Дипломатием и закъуэкъым ар зытетщІыхьыр. Урысейр «Къэрал нэхъ пльэщу 8-м», Париж клубым хэтщ: а организацитІри Африкэм доІэпыкъуэри, дэри зыкъэдгъанэ хъунукъым. Африкэм экономикэ Іуэху дэпщІэну фейдэшхуэ кІыхьзыпэкІуэнщ: а континентыр щым щІэтъ хьугъуэфІыгъуэхэмкІэ бейщ, гъуэгу ухуэн, газ бжьамийхэр укъуэдинк щыІэпми ди компаниехэм Іуэху куэд щащІэфынущ. Африкэм щыІэжьну щІэзохьэзохуэр США-р, Китайр, Евросоюзыр. Урысейми иІэщ а зэпеуэхэм зэрахъэтын.

ИВАНОВ Борис.
«Эхо планеты» журнал. Тхыгъэр дгъэкІэщІащ.

Медведев Дмитрий 2009 гъэм Египетым, Нигериемрэ, Намибиемрэ, Анголэм щыІащ. Урысей къэралыгъуэм и унафэщІымрэ ар здэщыІа къэралхэм я нашэ хэмрэ зэрыкъуагурыІуам, экономикэ Іуэхухэу зэдаштэну ягъэбелджылахэм хеубыдэ дзэм, сатум, промышленностым, уеблэмэ уэгум спутник гъэкІуэным епха лэжьыгъэхэр.

Жириновскэм къыхелъхьэ

МЭЛЫЖЬЫХЫМ и 25-м ильэс 65-рэ ирикъуащ ЛДПР-м и пашэ Жириновский Владимир. Мы политикым жиІэм щыщ къуэдэрыхъуэм тетщІыхьри, иджыри зыгъэрэкІэ дещІыбыну зыхуэдгъэзащ. Интервьюм «кьыхэткъуэлыкІам» фыщыдогъэгъуаз.

Хэхьныгъэ-2012

ЦІЫХУХЭМ Іэ зыхуаІэтынур 4 дыхъуу араш - Медведев, Путин, сэ, Зюганов. Къэтхьыну бжыгъэмкІи дыдзхуэдэнущ - дэтхэнэми процент 25-рэ, Касьянов, Немцов, Явлинский, Миронов - абыхэм ящыщ зыми процентэ 3 нэхьыбэ къыхуэхьынукъым. Хэт властым къигъэлъэгъуэнур - Медведев хьэмэрэ Путин? А тІур зэщыщыІеин щхьэкІэ, езыхэр текІуэту ещанэм утыкум хунт хуащІынкІэ хьунущ. Собянин, Нарышкин, Шуваловым, Матвиенко - зыхуэдэнщІ куэдщ. Ауэ псори зэрыщІатауэ кьэнжьыну кьыщІэкІынущ. Медведев етІуанэ пІальми и кьулыкъум пищынущ. Премьер-министрри и Іэнатіэм кьытенжьынущ. Апхуэдизу екІуэкІынущ 2018 гъэ пщІондэ.

ЩІэн хуейхэм теухуауэ

СЫХУИТАТЭМЭ, яп унафэу кьыдэзгъэкІынур къэралыр административнэ гъэпсыкІэщІэм хуэгъэкІуэн зэрыхуейм теухуаращ.

Губернэзу 40 дырегъэ, щыху мелуани 3 - 4 щыпсэуэу. Льэпкъ кьыхэмыщу, географие Ищхъэрэм, Кавказ - Закъуэ Дагъыстэм папщІэ, Бгыпльэ губерние - Дагъыстэн, Шэшэн, Ингуш республикэхэр зэгъэуІуаур. Кьэзан губерние -Тэтэрыи пІкІэ, Уфимскэ - Башкириемрэ пІэкІэ... ЕтІуанэу, ахьшэхуэу етын хуейр щыкъуэмэ ІэнатІэм. Щыхур абы едгъэувэлІэжмэ, ильэси 2 - 3-м кьрифыдзэу ерыскьыхьжІыр дэ кьэдгъжьынущ, хамэ кьэрал кьращхэм зыкІи дыхуэмежу. Ещанэр - транспортращ. КьуэкІыпІэм щегъэжьауэ кьухьэпІэм нэху гъэзу духуэн хуейщ. Абы етхьлІэни а Іэнатіэм щыпхьжэн щыхуэ ди куэщІ. ИльэситхуэкІ кьрифыдзэу гъэгъэмэмэну программэ кьатщІэ хьунущ. ЕплІанэр - гъэ ухуэнящ. Зы кьату зэтет пхьэ унэхэр ухуауэ, бетон пэшхэм кьащІэгъэкІын хуейщ ди щыхуэхэр. Ильэси 5 - 7-кІэ ар псори пхузэфІэкІынущ, кьралым иІэщ ахьшэ.

ХьэрыпІ зэрызехьэр

ХЬЭРЫПІ зэрызехьэм хуэдэ Къэзахьстаным кьыщыхьэнкІэ хьунущ, Назарбаевым а кьулыкъур куэд щІауэ зэриІыгъ-ым, нутІыпщынри мурад зэриІыгъ-ым ящхьІкІу. Апхуэдэщ Узбекистанри - ильэс 20 хьауэу Каримов президентщ. Зы щІыхьм апхуэдизрэ а кьулыкъушхуэр иІыгъ хьунукъым. ЕгъэкІуэкІын хуейщ хэхьныгъэхэр. ЗыкъэзыІэтыр хэт? Лжьэ-ІэнІэпщхэр, атІэ абыхэм сом кьыщалэжьын кьахуэзгъэпэщынымрэ псом япщ. Африкэм и Іуэхур хьэлъэщ, кьымым тесщи. Дэ щІыр ди кэщІ. Сабий куэд кьалъхуным щІыхуэхр пхутегъэгушхуэнущ, экономикэрэ кьыпхуэІэтынущ. Сыбырыр налог щамыт щІыпІэ дыжьэщІыт. «Налог зытыну хуэмейр абы фыкІуэ, фыщылажьэ, фыщынпсэу, ауэ фыщІэнкІэ кьэжьгъэсэбэну здэнукъым», - жиІэн хуейуэ араш. Псалъэм папщІэ, фирмэр Сыбырым щынгъэкІуэн, езыр Москва е Лондон щыпсэууэ хъунукъым. ИтІанэщ щызэпІэпхьнр урыс лъэпкыр зыгъэгъэзавэ Іуэхугъэхэр. Ди къэралым и кьулеягъым тепщІыхьмэ, дэ тхъэфІэкІынущ 2030 гъэм ди щыхуэхэм я бжьыгъэр мелуан 200-м, 2050 - мелуан 300-м , лІэщІыгъуэм и кІэухым мелуан 500-м нэдгъэсыну.

Кавказыр

ДЭ А ХЭГЪУЭГУМ ахьшэу тедгъэкІуадэр хуэдэ 5-кІэ нэхъыбэщ урыс щІыналъэхэм еттым нэхърэ. Ар тэмэмкъым. Псоми зэхуэдэу едгъэгъ, льэпкым тедмыщІыхьу щІыналъэм щыпсэу щыхуэхэм я бжьыгъэм теуХуауэ. СыткІэ нэхъ ІейадрейхэР? Псалъэм папщІэ, Алтай Республикэр. Ари кьулелсыгъ, ауэ зыри бгым ихьэжькъым, террор щыІэкъым. Кавказым нэгъуэщІу удэпэщыкъуфынущ. Псалъэм папщІэ, зэгурыІуэныгъэ пыуухьІам тету Іэщ кьыщыщІэху хьунущ абыхэм я деж. Сыт лыр Аргентинэм, Австралием кьащІитпынур? Кавказым щыпсэуэхэм тхурегъэхъу ІэщІыр. Абыхэм я деж кьыщыщІэху хьунущ конькьри, фІагъ зиІэр, дауи. Совет зэманым щІэу щыта лъэныгъэм гурыдзвгъэгъуэвэ. Къуажэхэм Іуэ, унэ щрауХуэ.

Терроризм щымыІэн щхьэкІэ, дзэмрэ спецназымрэ нэхъыбэу Кавказым гъэкІуэн хуейщ, дэтхэнэ къуажэри, дэтхэнэ щІыхури, дэтхэнэ жьыгри я нэІэм щІэтынырэ я кьалэну. Террорист зыкъэзыгъауэхэр ильэс нЫхъуэкІэ яГъэхьэзыр, я зыкъэзыІэтыр хэт? Лжьэ-ІэнІэпхэр, ятІэ абыхэм сом кьыщалэжьын кьахуэзгъэпэщынымрэ псом япщ. Африкэм и Іуэхур хьэлъэщ, кьымым тесщи. Дэ щІыр ди кэщІ. Сабий куэд кьалъхуным щІыхуэхр пхутегъэгушхуэнущ, экономикэрэ кьыпхуэІэтынущ. Сыбырыр щІыпІэ дыжьэщІыт. «Налог зытыну хуэмейр абы фыкІуэ, фыщылажьэ, фыщынпсэу, ауэ фыщІэнкІэ кьэжьгъэсэбэну здэнукъым», - жиІэн хуейуэ араш. Псалъэм папщІэ, фирмэр Сыбырым щынгъэкІуэн, езыр Москва е Лондон щыпсэууэ хъунукъым. ИтІанэщ щызэпІэпхьнр урыс лъэпкыр зыгъэгъэзавэ Іуэхугъэхэр. Ди къэралым и кьулеягъым тепщІыхьмэ, дэ тхъэфІэкІынущ 2030 гъэм ди щыхуэхэм я бжьыгъэр мелуан

Лондонград

Инджылыз урысхэр

XXI лІэщІыгъуэм Инджылызым «урысыфэ кьэтхэуэныр» апхуэдэу псыхьщІэу йокІуэкІри, Британием и кьалащхьэм щхьэкІэ Лондонград жаІэ хъуащ.

«Дыдейхэм» дэни ущыхуэзэнущ: тыкуэнхэм щоплажьэ, унатІуэ кьулейхэм я сабий гъэбзэящ, юридическэ Іуэхущ Іэпсэхэм щыІэ адвокатхэщ, университетхэм я профессорхэщ.

Итон колледжым (нэхъ зэфІэкІ зиІэхэм я еджапІэм) кафедрэм и унафэщІу щоплажьэ ди хэкуэгъу Резников Петр. Инджылызым и пащтыхь гуащэм и сурэт зригъэщІыр урыс художник Павленкэ Сергейщ. «Королева» фильмым пащтыхь гуащэм и роль щызыгъэзэщІар Урысейм кьыщалъхуа Мироновэ Еленэщ, дунейм Миррен Хелен ящ кьыщащІыжу ящІащ.

Хэт сымэ атІэ а урысхэр? Олигархэм ящыщу хабзэхъуэмэ Іэнатіэхэм я лэжьакІуэхэм зыщагъэпщкІу абы щыІэхэра? Хэмкэрэ законым пщІэ хуэзыщІ, Британием щыпсэухэм ящыщу мыпкъу яІэмкІэ курыту кьалъытэжьм я бжьыгъэр зыгъэбэгъуа ди щІыхэм ящыщхэра зи гугъу щІыпхъэр?

Инджылызхэм урысей Іэпхъуэшапхъуэу щІэблэ зыбжанэ ильэгъуащ: революцэм и зэманым абы щетІысэхащ, коммунист партым зэхэзекуэн ищІауэ щыта музыкантэхэм, художникхэм, щІэныгъэлІэхэм ящыщхэр.

Инджы тльагъу урысхэр Британием щоджэ е Іэщ Іагъэфіэхэр яІэщ, бзитІ-щкІэ мэпсалъэ. Абыхэм я тепльэ къудейми кьаІуатэр зэфІэкІ зэраІэр, урысуи кьыпхуэщІынукъым, къомыпсалъэмэ. Ахэр сыт хуэдэ къэралми щыпсэнкІэфынущ. Апхуэдэ щІыхухэм зэпащІэфынущ ди къэралитІыр.

Урысей олигархэхэм Британием и экономикэм къаруущІэ хапъхьащ, ар псом хуэмыдэу щхьэпэ нэрылъагъущ «Бергесс» ятІэ компаниемэ. ЯтІэ езыгъэщІэжм я проценти 10 - 20-р урысхэщ. Лжьэкаіуэ хуэныкъуэ хъуащ тыкуэнхэр, щхапІэхэр. Шоферхэм, пщІантІэм, жьг хадэм щылэжьэнухэм, къулейхэр зыхъумэнухэм щІэупщІэшхуэ яІащ.

Британием ущыпсэуну щынагъуэнщэщ, яр япрэауэ. ЕтІуанэрауэ, ар Урысейм пэжьжьэкъым. Абы щыпсэуэмэ, зэфІэкІ уиІэу кьалъытэ хъуащ. Аращ урысейхэм Лондонградыр кьыщІыхьажьр.

ДМИТРИЕВ Ольгэ, ЮФЕРОВЭ Ядвигэ.
«Российская газета». Тхыгъэр дгъэкІэщІащ.

Къулейхэр «зэрыджэгу хьэпшыпхэр»

тщэжу щІыхубзм тедгъэкІуадэтэмэ...

Ахьшэшхуэ зыщІата я мыльку щыщ зы нэхъ мыхьэмэ ящжамэ, сыт хуэдизт абы кьыщІэкІынур? « АиФ»-м кьнбжащ ар.

Абрамович Р. и «Эклипс» яхтэр сом мелард 33,6-рэ и уасэщ. Ар Псков облластыр ильэсрэ нЫкъуэкІэ тэмэму псэуным ирикъунут. 2011 гъэм облластым зэригъэІуІуфа бюджетыр сом мелард 22-рэ хьуауэ араш. Облластым щопсэу щыхуэ мин 673-рэ.

Прохоров М. «Нью-Джерси Не тс» американ баскетбол клубым щІетащ сом мелардри 5,6-рэ. Ар урысей спортсмен нэхьыфІ дыдэхэу кьалытэ щэ бжьыгъэхэм ильэси 5-кІэ стипендиеу яриткьунут. 2011 гъэм апхуэдэ с тпендиехэм текІуэдэнур сом зы мелардым тІэкІу щигъуащ.

Пугачев А «Франс-Суар» газетыр кьыщхьэщу сом мелардри 2-рэ мелуан 800-кІэ. Ар ириткьунут Урысейм и кІуаэ гъэзуэхэм я зэхуэдитІыр зыхуей хуаІэхэзэным. А Іуэхум мы гъэм бюджетым хуэнкІащ сом мелардри 5. Пугачев зы газетым щІитпар абы и ныкъуэм нэхърэ нэхьыбэщ.

Тарню Р. сом мелардри 2 мелуан 660-кІэ кьыщэхуащ Пабло Пикассо ящІа сурэтыр, «Дора Маар с кошкой» зыфІищар. А ахьшэмкІэ газ щэпшэфынут унэ мин 25-м. ЗэрытщІэщи, «Газпром»-м газ бжьамийхэр кьуаэхэм е кьалэм нэс иришалІэу араш. У нэхэм щІэшэ жьыныр щыпІэхэм я ахьшэкІэ зэфІагъэжі.

Керимов С. и щхьэм кьыхуэщхуэ «Боинг» кьухьалъатэр сом мелард 1,5-рэ и уасэщ. КьуэкІыпІэ Жьыжьэм щыпсэуэхэр Сочэ, Москва лъэтэным ильэс нЫкъуэкІэ текІуадэм хуэдиз мэхъу ар. Кьухьалъатэм щІат уасэр мы щыналъэм щыпсэуэхэм кьатемыхьэлъэн щхьэкІэ субсидиеу щІыхуэхэм иратынур 2011 гъэм къэрал бюджетым сом мелардри 2,5-уэ игъэбелджылащ.

Авен П. Суррей графствэм кьыщыщхуэ унэр сом мелард 1,1-рэ и уасэщ. Абы щыхуэн 100-м тещІыхьа кьуажэ еджапІэу 18 уигъэхуэнущ. Зы школ пщІымэ токІуадэ сом мелуан 60.

Дерипаскэ О. сом мелуан 782-кІэ Лондон и кум унэ кьыщыщхуащ. Урысей сымаджэщхэм а ахьшэмкІэ томограф 15 кьаухуэпщІ хуфынут.

Дорнин В. сом мелуан 518-рэ иритащ фІыуэ ильагъу Наоми Кэмпбеллэ кьыхуищэхуа унэм. Абы Хэку зауэщхуэм хэтхэм ящыщу 259-м пэшітІ хуэ фэтэр кьахуащІынут Урысейм и щІыналъэхэм апхуэдэ фэтэрым сом мелуани 2 щиуасэу араш.

Зи щІэр хэІущІуэ зымыщІа урысей олигархым Гитлер и машинэу щытам сом мелуан 40 щІитащ. Зи нЫбжь хэІущтэхэр зыщІипсэуэн уних-блыб абы кьуигъэщІынут.

Исмаилов Т. кьызэригъэпщІ пшыкьхэм ялым Джордж Майкл хигъэтэн папщІэ сом мелуан 56-рэ иритащ. АбыкІэ сабий зеинщэ псом шоколад плиткэу щыІэм я нэхъ иным хуэдэу зырыз ептыфынут.

ГУДКОВЭ Викторие, ЛАЙКОВЭ Янэ.
«Аргументы и факты».

Гъавэ щІапІэхэр къэзакъхэм яхъумэну?

Осетие Ищхъэрэ-Аланием и Пригород куейм и гъавэ щІапІэхэр къэзакъхэм яхъумэну зэгурыІуащ республикэм щылажьэ антитеррор комиссэм хэтхэр.

● Плъырхэр

КЪЭЗАКЪХЭМ я гъуэнчущ хабзэхъуэмэ Іуэхущ Іапхэм я лэжьакІуэхэри. Ахэр щыпІкІыфынущ Ингушымрэ Осетие Ищхъэрэмрэ я гъунапкъэхэм деж. Апхуэдэ унафэ кьыщІащтам и щхьэусыгъуэр Осетие Ищхъэрэм щІэпхьаджагъэ щалэжьынкІэ хуэныкъуэр зэрыщІыгъуэ. Мыр иджы унафэ хъуамэ, езы къэзакъхэм я жэрдэмкІэ 2006 гъэ лъандэрэ абыхэм яхъумэ Пригород куейм и гъунапкъэхэр.

Атаманым зэрыжиІэмкІэ, къэзакъхэм яхъумэр сымаджэщхэр, еджапІэхэр, бзэзэрэр, республикэм и къэрал Іуэхущ Іапі Іэхэр. Абы хэм я плъырхэр щыІэщ осетин гъунапкъэмэ. Къэзакъ плъырхэм ахъшэ зрати, щІыхуэм я шынагъуэншагъэм щІэкІэ а къалэныр гулъэнщэу зыгъэзащІи яхэтщ.

КИРЕЕВЭ Иннэ.
«Комсомольская правда».

Иджы зэ къеджэжащ уэсятым

Борткэ Владимир и фильмыщІэр Петр Езанэм треухуэ

«ИДИОТ», «Мастер и Маргарита» фильмхэр тезыха Борткэ Владимир и пэжжьагъэщІэ «Урысей» телеканалым къигъэлъэгъуэнущ накъыгъэ мазэм.

Гранин Даниил и роман «Петр Первый. Завещание» жьыхуІэращ абы сериплІ хъу фильмыр къызыгрищІыкІар.

Урысейм и ятІэ императорымрэ Кантемир Мариерэ я лъагъунныгъэращ фильмым гъабжьэ хуэ хъуар, ауэ абы къыдэкІуэу режиссерым кьыткъуныгъэнущ цІыхуищхуэм и закъуэныгъэри, нЫпеирер и пэжжьагъэщІэ «Урысей» телеканалым къигъэлъэгъуэнущ накъыгъэ мазэм.

Гранин Даниил и роман «Петр Первый. Завещание» жьыхуІэращ абы сериплІ хъу фильмыр къызыгрищІыкІар. Режиссерым зэрыжиІэмкІэ, Гранин Даниил чэнджэщэгъуэ ящІащ, умыгъэщІэгъэнуи пльэмыкІыну а лъэхъэнэм теухуа щІэныгъэщхэр бгъэдэлъщ мы тхакІуэм. Роль нэхъыщхьэкІэ фильмым щызыгъэзэщІар Боярская Елизаветэрэ Балуев Александрэщ.

Лондонград

Инджылыз урысхэр

XXI лІэщІыгъуэм Инджылызым «урысыфэ кьэтхэуэныр» апхуэдэу псыхьщІэу йокІуэкІри, Британием и кьалащхьэм щхьэкІэ Лондонград жаІэ хъуащ.

«Дыдейхэм» дэни ущыхуэзэнущ: тыкуэнхэм щоплажьэ, унатІуэ кьулейхэм я сабий гъэбзэящ, юридическэ Іуэхущ Іапі Іэхэм щыІэ адвокатхэщ, университетхэм я профессорхэщ.

Итон колледжым (нэхъ зэфІэкІ зиІэхэм я еджапІэм) кафедрэм и унафэщІу щоплажьэ ди хэкуэгъу Резников Петр. Инджылызым и пащтыхь гуащэм и сурэт зригъэщІыр урыс художник Павленкэ Сергейщ. «Королева» фильмым пащтыхь гуащэм и роль щызыгъэзэщІар Урысейм кьыщалъхуа Мироновэ Еленэщ, дунейм Миррен Хелен ящ кьыщащІыжу ящІащ.

Хэт сымэ атІэ а урысхэр? Олигархэм ящыщу хабзэхъуэмэ Іэнатіэхэм я лэжьакІуэхэм зыщагъэпщкІу абы щыІэхэра? Хэмкэрэ законым пщІэ хуэзыщІ, Британием щыпсэухэм ящыщу мыпкъу яІэмкІэ курыту кьалъытэжьм я бжьыгъэр зыгъэбэгъуа ди щІыхэм ящыщхэра зи гугъу щІыпхъэр?

Инджылызхэм урысей Іэпхъуэшапхъуэу щІэблэ зыбжанэ ильэгъуащ: революцэм и зэманым абы щетІысэхащ, коммунист партым зэхэзекуэн ищІауэ щыта музыкантэхэм, художникхэм, щІэныгъэлІэхэм ящыщхэр.

Иджы тльагъу урысхэр Британием щоджэ е Іэщ Іагъэфіэхэр яІэщ, бзитІ-щкІэ мэпсалъэ. Абыхэм я тепльэ къудейми кьаІуатэр зэфІэкІ зэраІэр, урысуи кьыпхуэщІынукъым, къомыпсалъэмэ. Ахэр сыт хуэдэ къэралми щыпсэнкІэфынущ. Апхуэдэ щІыхухэм зэпащІэфынущ ди къэралитІыр.

Урысей олигархэхэм Британием и экономикэм къаруущІэ хапъхьащ, ар псом хуэмыдэу щхьэпэ нэрылъагъущ «Бергесс» ятІэ компаниемэ. ЯтІэ езыгъэщІэжм я проценти 10 - 20-р урысхэщ. Лжьэкаіуэ хуэныкъуэ хъуащ тыкуэнхэр, щхапІэхэр. Шоферхэм, пщІантІэм, жьг хадэм щылэжьэнухэм, къулейхэр зыхъумэнухэм щІэупщІэшхуэ яІащ.

Британием ущыпсэуну щынагъуэнущэщ, яр япрэауэ. ЕтІуанэрауэ, ар Урысейм пэжьжьэкъым. Абы щыпсэуэмэ, зэфІэкІ уиІэу кьалытэ хъуащ. Аращ урысейхэм Лондонградыр кьыщІыхьажьр.

ДМИТРИЕВ Ольгэ, ЮФЕРОВЭ Ядвигэ.
«Российская газета». Тхыгъэр дгъэкІэщІащ.

Финхэм я «хьэуэм» къикІыр

Финляндием щыпсэуэхэм ядэркъым Евросоюзри, НАТО-ри, я къэралым къэІэпхъуахэри

Фин националистхэм я пашэ Тимо Сойни.

ПАРЛАМЕНТ хэхьныгъэхэр щекІуэкІащ Финляндием. Абы кьриикІуэм тхыдэ мыхьэнэ иІэну хуагъэфащэ.

Хэхьныгъэхэм щыгъуэ гъэщІэгъэнэу кьэхъуар «Фин дыдэхэр» партым Іэ зыІэтахэм я процент 19 кьыщэриткьарщ. Ар финхэр кьыдэзыгъэуей, нэгъуэщІ льэпкъхэм ефІэкІыу зыгъэІу партщ.

Ялэ увыпІэ къэзыхьар (процент 20) Льэпкъ зэкъуэт партырщ.

Партитху ІхрыкІащ парламентым, ауэ псори нэхъ зытепсэлъыхьыр «Фин дыдэхэраш».

А партым и унафэщым и кьуэдзэ Петтри Ойнонен деупщІат Финляндиер я льэпкъыр кьыщыдрагъэуей кьэрал хьауэу кьалытэнкІэ зэрыкъунут зэреплъыр зэдгъэщІэну.

- Дэ екъулІэныгъэ дыдзэриІэнур тщІэрт. Щыхуэхэм яужьгъуащ кьэрал унафэр зыІэщІэлъэр междуународнэ организацэхэм зэреубзэр, я Іуэху зыхэмыдІ куэдым зэрыхьыхьэр. Абы щыгъуэми езы Финляндием и щыхуэхэм я гурыІуэгъуэкІэ зэхамых, ямыльагъу хуэдэщ. Финанс кризис, къулейхэр щыпсэуэ щІэлъэр междуународнэ организацэхэм зэреубзэр, я Іуэху зыхэмыдІ куэдым зэрыхьыхьэр. Абы щыгъуэми езы Финляндием и щыхуэхэм я гурыІуэгъуэкІэ зэхамых, ямыльагъу хуэдэщ. Финанс кризис, къулейхэр щыпсэуэ щІэлъэр междуународнэ организацэхэм зэреубзэр, я Іуэху зыхэмыдІ куэдым зэрыхьыхьэр. Абы щыгъуэми езы Финляндием и щыхуэхэм я гурыІуэгъуэкІэ зэхамых, ямыльагъу хуэдэщ. Финанс кризис, къулейхэр щыпсэуэхэм я щІэныгъэ-щІэныгъэ щІэлъ щІэныгъэхэр зэрыгъэщІэну.

- Дэ екъулІэныгъэ дыдзэриІэнур тщІэрт. Щыхуэхэм яужьгъуащ кьэрал унафэр зыІэщІэлъэр междуународнэ организацэхэм зэреубзэр, я Іуэху зыхэмыдІ куэдым зэрыхьыхьэр. Абы щыгъуэми езы Финляндием и щыхуэхэм я гурыІуэгъуэкІэ зэхамых, ямыльагъу хуэдэщ. Финанс кризис, къулейхэр щыпсэуэ щІэлъэр междуународнэ организацэхэм зэреубзэр, я Іуэху зыхэмыдІ куэдым зэрыхьыхьэр. Абы щыгъуэми езы Финляндием и щыхуэхэм я гурыІуэгъуэкІэ зэхамых, ямыльагъу хуэдэщ. Финанс кризис, къулейхэр щыпсэуэхэм я щІэныгъэ-щІэныгъэ щІэлъ щІэныгъэхэм зэрыгъэщІэну.

- Дэ екъулІэныгъэ дыдзэриІэнур тщІэрт. Щыхуэхэм яужьгъуащ кьэрал унафэр зыІэщІэлъэр междуународнэ организацэхэм зэреубзэр, я Іуэху зыхэмыдІ куэдым зэрыхьыхьэр. Абы щыгъуэми езы Финляндием и щыхуэхэм я гурыІуэгъуэкІэ зэхамых, ямыльагъу хуэдэщ. Финанс кризис, къулейхэр щыпсэуэхэм я щІэныгъэ-щІэныгъэ щІэлъ щІэныгъэхэм зэрыгъэщІэну.

- Финляндиер НАТО-м хьэхьэну хуейкъым фи щІыхубзр, ауэ нужьрей ильэсхэм я альянсым сыт и льэныкъуэкІи зыдеригъэкІыну...

- Пэжщ, льэпкым и Іуэху еплъыкІэр зыми кьыльытакъым. Ди партым щхьэпэхау э жеІэ НАТО-м дыщІыхьэн щымыІэу икІи ар кьэдмыгъэхъэуным дыжьщІэкъуэ.

- Фин гъунэгъу скандинавхэмрэ прибалтхэмрэ къэрэгъэуІэбжьащ. Абыхэм щІыхьэпІэуи ялъагъунтэкъым Европей Союзыр зыфІэмыкъабдилхэм ящыщу фыкьыщІидзыну. Абыхэм ягу фы яхуэфщІыну фыхуейкъэ?

- Хьэуэ. Европей къэралхэр игъэтупысэн хуейщ ди къэралхэм я щІыналъэхэм я щІэныгъэхэм кьрикІуам. Езыхэм я дежи дэ тхуэдэ партхэр щытекІуэну кьыщІэкІынущ.

ІэщІагъэлІым и псалъэ. Курейной Виталий, ВШЭ-м и культурологемкІэ и кьуадмэм и унафэщІ.

- Европэр эзгъэтину зэрыхэмеижьщ, щхьэж и «унэ» и унафэ щищІыкъыну хущІэкъу зэрыхьэуар нэрылъагъущ. Сэ жьыСІэрэкъым Европей Союзым кІэ игъу этауэ, ауэ гуГуеухьэр зэтрехьэ, льэпкъ гупсысэр кьыдоуей.

Пэжщ, Финляндием ар кьыщыкъуну си гуГакъым. Ар ди хэкуэгъуэхэр зыгъэгупсысэнщ: ирикъунщ европей къэралхэм я социальнэ хуэІуэхущІэ тэмэму зэгъэпэщам фыІэрэкІуэсэр, вгъэзэжи, фи хэкуми зевгъэужь.

Европейхэр щошынэ хамэ къэралхэм щыщхэу кьаХэтІысхьэжм экономикэ и льэныкъуэкІэ «бэуэпІэ» яхрамытыжьну, абыхэм щыІэр куэду ящхэуну. Ар пэж дыдэуи кьыщІэкІынкъым, ауэ а псом пэщІэувэну жызыІэ парткэм щыІэр зыхуэхэр я льэныкъуэ хъууу хуежьащ.

Африкэ Ищхъэрэм кьикІыу кьахэтІысхьэ Іэпхъуэшапхъуэхэм нэхъри щІагъэхуабжьэ ижьхэм политикэ утыкур яубыдыным. Европэр куэд щІауэ яужь итщ демократиер щытепщэ, кьэрал хэхъуэмэ, щхьэж и «унэ» и унафэ щищІыкъыну хущІэкъу зэрыхьэуар нэрылъагъущ. Сэ жьыСІэрэкъым Европей Союзым кІэ игъу этауэ, ауэ гуГуеухьэр зэтрехьэ, льэпкъ гупсысэр кьыдоуей.

Пэжщ, Финляндием ар кьыщыкъуну си гуГакъым. Ар ди хэкуэгъуэхэр зыгъэгупсысэнщ: ирикъунщ европей къэралхэм я социальнэ хуэІуэхущІэ тэмэму зэгъэпэщам фыІэрэкІуэсэр, вгъэзэжи, фи хэкуми зевгъэужь.

Европейхэр щошынэ хамэ къэралхэм щыщхэу кьаХэтІысхьэжм экономикэ и льэныкъуэкІэ «бэуэпІэ» яхрамытыжьну, абыхэм щыІэр куэду ящхэуну. Ар пэж дыдэуи кьыщІэкІынкъым, ауэ а псом пэщІэувэну жызыІэ парткэм щыІэр зыхуэхэм я льэныкъуэ хъууу хуежьащ.

Африкэ Ищхъэрэм кьикІыу кьахэтІысхьэ Іэпхъуэшапхъуэхэм нэхъри щІагъэхуабжьэ ижьхэм политикэ утыкур яубыдыным. Европэр куэд щІауэ яужь итщ демократиер щытепщэ, кьэрал

ФЕЩЕНКЭ Виктор.
«Российская газета».

НапэкІуэцІыр зыгъэхьэзырар ШИРДИН Маринэщ.

● Спорт

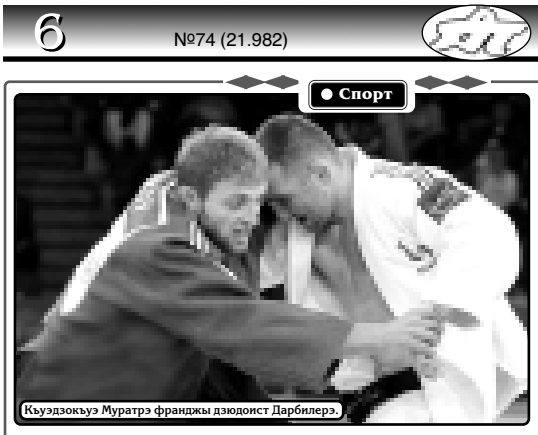

Къуэдзокъуэ Муратрэ франджы дзюдоист Дарбилерэ.

Къуэдзокъуэмрэ Джэданэмрэ Истамбыл къыщыхожаныкI

Мэлыжьыхьым и 21 - 24-кэ Истамбыл кьалэн щекIуэкIащ дзюдомкIэ Европэм и щхьэзакъуэ, гуп чемпионатхэр. Рейтинг очкохэмрэ медалхэмрэ щIэбэныну абы ирихьэлIащ кьэрал 45-м икIа спортсмен 426-рэ.

ЧЕМПИОНАТЫМ апхуэдизу спортсмен кьэщIрихьэлIам щхьэусыгъуэ хуэхъуащ нэхьапэм хэмытауэ хьэльагъ кьэс кьэралым дзюдоиститI кьинэлъэгъуэну Iэмал зэрагъэтам (нэхьапэм зы хьэльагъым кьэщыбгъэльагъуэ хьунур зы спортсмент). Апхуэдизу чемпионатым зэрыщIэхьэзхуэну хьэльагъ 14-м ирикъуу спортсмен тIырытI кьэщIыгъэгъэльэгъуар командитI кIуэдейш - Iыркъмрэ Урысей Федерацэмрэ, Франджым и командэм спортсмен 25-рэ хэтащ, Украинэм - 23-рэ, Германием - 20, Великобританием - 18.

Европэ чемпионатым и япэ махуэм утыкур кьалысащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и гъэсэнитIым. Килограмм 60 зи хьэльагъхэм я гупым щыбэнащ Мудрэн Бесльэн, килограмм 66-рэ зи хьэльагъхэм я зэпеуэм хэтащ Джэданэ Алим.

2008 гъэм УФ-м и чемпион хьуа, «Мастерс-2011»-м щытекIуа Мудрэн Бесльэн япэ кьеКIуэкIыгъуэм IущIащ 2005 гъэм Дунейпсо чемпионатым жэз медалыр кьащIыхьа, Азербайджаным и лыкIуэ Шихалидзе. ДисквалификацIэ зэрIам кьыхэкIкIэ илъэсиплI фIэкIуэдар игъэзэкIуэжыну утыкум кьихьа азербайджан дзюдоистыр щIигъэбыдащ, и гущIэгъуэ зыкьащIэхьэм икIи текIуэныгъэр зыIэригъэхьащ.

2009 гъэм Европэм и чемпионатым кьащIыхьэжаныкIа, 2010 гъэм «Тажышхуэм» щытекIуа Джэданэ Алим япэ зэIущIэр дригъэкIуэкIащ Финляндием и лыкIуэ Ниемелэ. Олимпиадэм, Европэ чемпионатхэм хэта Джэданэм и хьэрхуэрэгъур апхуэдизу мыщIэрыIуэми, ди лъэпкъгъуэм и дежкIэ ар зэIущIэ гуГъуэ кьащIэкIащ. Абы хуэхаха зэманым нэхъ лъэщыр зэрыщIэхамыгъэкIам кьыхэкIыу, иджыри зы Iыхьэ кьыщIагъуащ. Овертаймым текIуэныгъэр кьащIихьащ нэхъ жыжьэкIэ зыкъэзыгъэлъэгъуа ди лъэпкъэгъум. КьыкIэльыкIуэу Алим кьыпэщIэуащ Европэ чемпионатхэм фIы дыдэу зыкьыщIэзыгъэлъэгъуа Австрием щыщ Миттерфельнер икIи зэман кIэщIым кьриубыдэу пашэныгъэр иубыдащ. КьыкIэльыкIуэебгъэрыкIуэныгъэхэм я япэ ищыкIа Джэданэ зэIущIэр иухыкъу тепщэныгъэр зыIэщIигъэкIакIым.

Гугъу дехьакъым ди лъэпкъэгъуэ финалым и 1/4-нэ Iыхьэм кьащIыпэщIэхуа украин дзюдоист Плиевым. ЗэкIэльхьэхуэкIу тIэунейрэ Джэданэм и хьэрхуэрэгъур апхуэдизу мыщIэрыIуэми, ди лъэпкъэгъум и дежкIэ ар зэIущIэ гуГъуэ кьащIэкIащ. Абы хуэхаха зэманым нэхъ лъэщыр зэрыщIэхамыгъэкIам кьыхэкIыу, иджыри зы Iыхьэ кьыщIагъуащ. Овертаймым текIуэныгъэр зыIэригъэхьащ.

Австрием щыщ Миттерфельнер икIи зэман кIэщIым кьриубыдэу пашэныгъэр иубыдащ. КьыкIэльыкIуэ ебгъэрыкIуэныгъэхэм я япэ ищыкIа Джэданэ зэIущIэр иухыкъу тепщэныгъэр зыIэщIигъэкIакIым.

Гугъу дехьакъым ди лъэпкъэгъуэ финалым и 1/4-нэ Iыхьэм кьащIыпэщIэхуа украин дзюдоист Плиевым. ЗэкIэльхьэхуэкIу тIэунейрэ Джэданэм и хьэрхуэрэгъур апхуэдизу мыщIэрыIуэми, ди лъэпкъэгъум и дежкIэ ар зэIущIэ гуГъуэ кьащIэкIащ. Абы хуэхаха зэманым нэхъ лъэщыр зэрыщIэхамыгъэкIам кьыхэкIыу, иджыри зы Iыхьэ кьыщIагъуащ. Овертаймым текIуэныгъэр зыIэригъэхьащ.

Дзюдо

Джэданэ Алим

Атлетикэ псынщIэ

Медалыншэу зыри къэнакъым

Аддер щекIуэкIащ атлетикэ псынщIэмкIэ урысейпсо зэкъуэзэхуэхэр. Абы хэтащ кьэралым и щIыналъэ зэмыдIэужьыгъуэхэм икIа спортсмен 600-м щIигъу.

КЪЭБЭРДЕЙ-Балъкъэрым и щIыхьыр зэкъуэзэхуэм щызыхъуна спортсменищым дыжьыкIи медалэр кьахьащ. ШIалэгъуалэхэм я зэпеуэм етIуанэ щIихьэщ ЩхьэнкIуэ Станислав и гъэсэн Артамонов Артур. Абы бжыр метр 66,21-кIэ идзащ.

НыбжьыщIэхэм я дежкIэ дискыр дзынымкIэ Добренький Александр щыеIуанэщ. Жуков Андрей и гъэсэным и дискыр метр 52,41-кIэ лъэтащ. Ещанэ дыжьыкIи медалыр лъэIысащ Исковская Валерие. Абы дискыр идзащ метр 42,81-кIэ. Спортсменыр егъаСэ Исковский Александр.

Жанхъуэтекъуэдэсхэм щапхъэ кьагъэльагъуэ

Атлетикэ хьэлъэ

Къуажэ спорт зэхьэзэхуэхэм хиубыдэу, Iуащхьэмахуэ куейм хьихьэ Лашкутэ къуажэм щекIуэкIащ 1995 - 1997 гъэхэм кьалъхуахэм ятлетикэ хьэлъэмкIэ я зэшуэ.

ЗЭХЬэЗэхуэм кьрихьэлIаэр я хьэлъагъ елыьтауэ гупибгъуэ гуэшауэ щытащ. Апхуэдизу зыхэта гупхэм пашэ щыхьэуахэщ Борткевич Борислав (кг 30, Тырныауз), Кьаскъуэ Асльэн (кг 34-рэ, Жанхъуэтекъуэ), Щоджэн Алим (кг 38-рэ, Жанхъуэтекъуэ), КIыл Альберт (кг 42-рэ, Жанхъуэтекъуэ), Хурзокъуэ Исльам (кг 46-рэ, Исльэмей), Котелников Расул (кг 50, Тырныауз), Щауэ Анзор (кг 56-рэ, Жанхъуэтекъуэ), Хьэмжу Алим (кг 62-рэ, Жанхъуэтекъуэ), Хапаев Магомед (кг 69-рэ, Тырныауз).

Зэпеуэм хэта хьэджэбэ щIыкIуитIым, Шурдым Заринэрэ (кг 28-рэ) Бичекуевэ Альбинэрэ (кг 58-рэ) саугъэт щхьэхуэхэр кьыхуагъэфэщащ.

ТекIуэхэмрэ кьыхэжаныкIахэмрэ дипломхэмрэ медалхэмрэ иратащ.

КЪЭХЪУН Бэч.

пэIуэкIэ иригъэкIуэкIа зэхьэзэхуэм Могушковым щигъуэта фэбжьым и зэранкIэ утыкум кьихьэфакьым. Жэз медалыр Джэданэм кьылъысащ.

- Шэч хэмылъу, ме далыр нэхъ лъапIэ хукIэ нэхъ гухэхьуэщ. Псори дызыпэплъар дыщэт, - жиIащ Джэданэм. - Сэ си щхьэм шэч кьытесхьэжырытэкьым, сыт и лъэныкъуэкIи сыхьэзыру зыкьэслыытэжырт, ауэ нэгъуэщI лъэныкъуэкIи укъыщеплъмэ, къэралым и дежкIэ дэтхэнэ медали ехьулIэныгъэщ. ДяпэкIэ иджыри зэхьэзэхуэ куэд кьыспэщылъщ - тхьэмахуищ дэкIмэ, Мэзкъу щекIуэкIынущ «Тажышхуэр». Абы Iэмал щызиIэщ олимп квалификацэм щхьэкIэ очкохэр кьыщысхьыну.

Истамбыл щекIуэкIа дунейпсо чемпионатым и етIуанэ махуэм ди къэралым и командэ кьыхэхам дыжьым медаль кьыхуихьащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и гъэсэн Къуэдзокъуэ Мурат. Килограмм 73-рэ зи хьэльагъэм я гупым щыбэна Ким Руслан и гъэсэн ди лъэпкъэгъум и зэхьэзэхуэ махуэр кьыщIидзащ зэIущIэ гуГъукIэ. Финалым и 1/8-нэ Iыхьэм абы кьыпэщIэтащ Эстониеи и лыкIуэ Ротберг. Абы зэIущIэр жыджэру иригъэжащ икIи наIэзыпIэм Мурат кьытригъэзэри, япэ ищащ. Апхуэдизу щытми, Къуэдзокъуэм и лъэр щIэхуакьым икIи зэIущIэр иухыным дакьикьиплI иIэжу хуримыкьу очко бжыгъэхэр зыIэригъэхьэхри, текIуэныгъэр кьихьащ. КьыкIэльыкIуэу ди лъэпкъэгъум кьыхуэзащ Австрием икIа Шарингер. И жыджэрагъым и фIыгъэкIэ япэ ища Мурат текIуэныгъэр щIигъэбыдащ, и хьэрхуэрэгъур лъэщу щхьэпридзри.

Финал ныкъуэм налшыкдэсыр IущIащ олимп зэхьэзэхуэхэм кьащIыхьэжаныкIа, Европэм и чемпион франджы дзюдоист Дарбиле. Ди щIалэм и хьэрхуэрэгъур зэрыIэзэм ящхьэкъуIэныгъэ кьыхуихьри, япэ ищащ. АрщхьэкIэ псэемыблэжу ипэкIэ кIуатэ Къуэдзокъуэм и гугъуехыр псыхэкIуадэ хуяакьым. ЗэIу - щIэм и кIэухым ди лъэпкъэгъуэм и ебгъэрыкIуэныгъэр кьехъулIащ икIи финалым нэсащ.

Килограмм 73-рэ зи хьэльагъхэм я гупым и финал зэIущIэм Къуэдзокъуэ Мурат щыIущIащ Португалием и лыкIуэ Пинто. Нэгъабэ Португал дзюдоистым финалым щыхигъэщIауэ щытащ ди къэкуэгъу Кайтмазов Бэтэрэз. Ильэс кIам къэхуар игъэзэкIуэжыну хуабжу хущIэкъурт. Къуэдзокъуэр. АрщхьэкIэ нэгъабэрэй финалым кьытригъэзэжащ икIи япэу кьытрадза ди лъэпкъэгъум кьыхьэхэар дыжьын медалыр. Пинто етIуанэу Европэм и чемпион хьуащ.

- Идижьей финал зэIущIэр иджыри зэ кьытезгъэзэжыну Iэмал силамэ, тренерым и чэнджэщхэр нэхъ тэмэму згъэзэщIэнт, - жиIащ Къуэдзокъуэм зэIущIэ нэужьым. - Ауэ, ди жагъуэ зэрыхьунщи, зыми кьыпухегъэгъэзэжыну нукъым. Пинто дзюдоист Iэзэщ икIи лъэщщ. Си дежкIэ нэхъ гугъуу кьыщIэкIар франджым дезгъэкIуэкIа финал ныкъуэ зэIущIэщ. Пэжу жысIэнщи, Истамбыл сыкьыщыIуэм Iэмал имыIэу чемпион сыхьуну кьалэну зыхуэзгъэзэвыжакъым, атIэ бэнэкIэ дахэ кьэзгъэльэгъуэнрат нэхъыщхьэр. Дауэ хьуми, сыт хуэдэ медалри спортсменым и дежкIэ ехьулIэныгъэщ.

ЖЫЛАСЭ Замир.

Дзюдо

Гу щабагъэр йобэкI

Мэлыжьыхьым и 20-м Налшык и «Форум» концерт гъэлъэгъуапIэм щекIуэкIащ Корее Ипщэм къикIа «Trust Dance Theater» жыхуиIэ къэфакIуэ-балет гупым я зыкъэгъэльэгъуэныгъэ.

КОНЦЕРТЫР къыхэзыгъэпэща хьэщIэхэм цIыхухэм щIыхьэпщIэ кьыIахакъым. ПсапащIэ щIыкIэм тету ирагъэкIуэкIа Iуэхугъуэр щыщт Урысей Федерацэмрэ Корее Ипщэмрэ щрихабзэ и лъэныкъуэкIэ зэдалэжьэным теухуауэ зэращIылIа ЗэгурыIуэныгъэр гъэзэщIэным.

ХьэщIэхэм концертыр «ФIэхъус къафэкIэ» къыщэIуахащ. Ар игъэзэщIащ Кореем и лъэпкъ фащэ дахэкIэ зэщыхуэпыкIа пщащэм.

АдэкIэ утыкум кьихьащ зи джэгукIэр гъэщIэгъэунэщэ, нэгъуэщI кьэрал куэдым кьыщащIыхуа «Trust Dance Theater» кьэфакIуэ-балет гупыр. Абыхэм дакьикъэ 40-м щIигъукIэ ягъэльагъуа пычыгъуэхэр трауХуат корей лъэпкъым кьыщэринэкIа гъащIэ хьэлъэмрэ и нобэрей псэукIэ дахэмрэ кьафэкIэ кьэIуэтэным. Абы дэщIыгъуэт кьэралым и кьалащхьэ Сеул и щыIэкIэ-псэукIэм теухуа видео-роликыр гъэлъэгъуэнри.

Iэтуауэ ин хуаIэту куэдрэ утыкум кьращэжащ инджыдзыдзэкIэ, корей-бзэкIэ, урысибзэкIэ уэрэдхэр Iэзагъэшхуэ хэлъу макъщабзэкIэ зыгъэзэщIа, кьэралкуэдым фIыуэ кьыщацIыху, бзыльхугъэ дахэ Соунг Дэн Ми.

Кьыхэзэхэсам я гуапэ мыхъуу кьэнакъым, зыхыхьа бысымхэм зэрахуэгуапэм и нэщэнэу, хьэщIэхэм адыгэбзэкIи балъкъэрыбзэкIи фIэхъус псалъэхэр жаIэну зэрыхущIэкъуар, апхуэдэуи адыгэ кьафэм и едыгъуэ гуэрхэри зэрагъэзэщIар.

Дэ дызэригугъэмкIэ, мыбы хуэдэ зэIущIэхэм лъэпкъ зэхуэмыдэхэм кьыхэкIа цIыхухэр нэхъыфIыжу зэрегъэлъагъуу, я псэхэм гу мащIагъэрэ гу щабагъэрэ кьыщегъэуэн.

Тхыгъэри сурэтхэри **КЪУМАХУЭ Аслъэн** *ейщ.*

● Дэ къытхуатх

Дохутыр Iэзэхэм зыхузогъазэ

ПщIэ зыхуэтщI «Адыгэ псалъэ» газетым и лъжьакIуэ хэ? Илъэс бжыгъэ куэд хьхуауэ сэри си унагъуэми щIэдджыкI къэпкъ газетым и ехьулIэныгъэ хэм дрогушхуэ, абы кьыгъхуэ тхьгъэхэм ди къэхъыным зрагъэужь. Жыпэнуракъэ, гуапэщ анэдэлъхубзэкIэ кьыдэкI газет закъуэр зэманым зэрыдекIур.

ФIыуэ тлъагъу газетыр къэзгъэсэбэпу, сыхуейт си узыншагъэр езгъэфIэкIуэн мурадкIэ илъэс етIуанэ хьуауэ зи нэIэм сыщIэт Налшык кьалэм щыIэ онкологие сымаджэщым и радиологие кьудамэм и лжьакIуэ Iззэхэм гу лъитащ фхуэдизу щыну. А гупым я унафащI Дудар ФатIимэрэ дохутыр нэ хъыщхьэм и къуэдзэ Ламырдон Зухрарэ щIыгъэзэщхуэ яхэлъу, гущIэгъуэ яIэщ. А щIыхубзхэм я Iуэхузэльэкlэ дахэр гупым кьыхьхьагъащIэ лжьакIуэхэм щапхъэ, гъуэгугъэлъагъуэ яхуохьу.

КьыкIэлъыкIуэу я гугъу ныкфхуэсщIыну сыхуейщ дохутыр-радиологхэу Апажэ Аминат, Нэхущ Надеждэ, Мыкъуэ Ланэ сымэ, Зи щIэ кьыкIсIуэкэ Iэщабэ-Iущабэу, жэуапIыныгъэшхуэ яхэлъу зи Iэнатlэм пэрыт лжьакIуэ емызэшыжхэщ. Абыхэм я псалъэ гуапэхэр хущхъуэм хуэдабзэу сэбэп кьыхсхуэхьауэ кьыкcфIащ Iащ.

Си узыншагъэр зэтеувэжьныр зыхуэдэ етIыгъат кьу дамэм и дохутырхэм я дэIэпыкъэгъуу щыта медсестрахэу Лагундэ Ленэ, Лесовская Рае, Нэхущ Шумэ, Дудар Эммэ, Печеновэ Мадинэ, Маливинэ Нинэ, медсестра-лаборант Шыбзыхьуэ Люсэ сымэ я зэфIэкIи. Абыхэм зэхэщIыкI зыхэль IэщIагъэлIу зыкъыдагъэльэгъуащ.

Къыхэзгъэщыну сыхуейт зи кьалэнхэм сыт щыгъуи пылъхьэнщэу зэфIэзых онкороолог Жэман Хьэмидиу фIыщIэхуэ зэрыхуэфащэр. Ар дэIэпыкъуэгъу хуэныкъуэ сымаджэхэм дапщэщи гулъытэ хуэзыщIыну хьэзыр, сэ сэкъуэ куэдым яхуэщхьэпа, емытIысэ х лэжьакIуэщ.

Апхуэдэу, къудамэм и пщафIэ Iззэхэу Зэщэкlу Свет ланэрэ Къэкlумащэ Тамарэ Iэзэ фIыщIи хэтащ си узыншагъэр зэрефIэкIуэжам. А тIум тхуагъэхъэзыращ кьуэат зыщIэлъ щхьныгъуэ Iэфl икIи зэмылIэужьыгъуэ куэд.

«Адыгэ псалъэ» газетымкIэ псалъэ гуапэ зыхужьысIа радиологие кьудамэм и лжьакIуэхэм зэхуэгугъазэу сехьуэжьыну сыхуейт. Зым и щIэныгъэмкIэ адрейм дэгуашэ гуп зэкъуэтым фи гур зэIухарэ фи псэр кьабзэу дунейм фытетщи, фызыпэрыт Iэнатlэм и хьэр фIъагъуну, унагъуэ насыпи, ехьулIэныгъэ, гуфIэгъуэ фыщIымыщIэу фыпсэуну Тхьэм жиIэ.

МЫКIУЭФ Анатолэ.
Арщыдан кьуажэ.

IэщIагъэ зэвгъэгъуэт

● Гу зылъытапхъэ

«ПотребкооперацэмкIэ Белгород дэт университет-профессиональнэ щIэныгъэ нэхъыщхьэ щрагъэгъуэгъ еджапIэм и кьудамэу Налшык щыIэм щеджэнухэр (мылажьэу е зэрылажьэм Iуэдзэуэрэ) кьещтэ мы IущыгъэкIэм унэтIыныгъэхэмкIэ:

- **Профессиональнэ щIэныгъэ нэхъыщхьэм и программэмкIэ (бакалаврыатым зэрыщрагъаджэ унэтIыныгъэхэмкIэ):**

080100.62 экономикэмкIэ
040100.62 социальнэ лэжьыгъэмкIэ
080500.62 менеджментымкIэ
100200.62 туризмымкIэ

Ар кьэзыхуам адэкIэ магистр степеныр зригъэгъуэтын папщIэ и щIэныгъэм щыпищэ хьунущ Белгород дэт университетым.

- **Курыт профессиональнэ щIэныгъэм и программэмэхэмкIэ:**

030504.51 правэмрэ социальнэ дэIэпыкъуныгъэ кьызэгъэпэщыныкIэ
080110.51 экономикэмрэ бухгалтер учетымрэ.

ГЪУЭГУ ПЭЖ КЪЫХЭФХЫНЫМ ФИ КЪЭКIУЭНУР КУДКIЭ ЕГЪЫТащI ФЫКЪЕБЛАГЪЭ!

Абитуриентхэм еджапIэм и бжэхэр яхуэзIунхынущ 2011 гъэм мэлыжьыхьым и 9-м сыхьэт 11-м.

Дэ хэщIапIэр: **КъБР, Налшык кьалэ, Кулиневым и цIэр зезыхьэ уэрам, 9.**
Телефонхэр: **(8662) 40-74-09, 47-23-73.**

Сайтхэр: **Белгород дэт университетым - www.bupk.ru; E-mail: nfbupk@rambler.ru**

Ди газетым и кьыкIэлъыкIуэу номерыр кьыщIидзкIынур мэлыжьыхьым и 30-рщ.

Редактор нэхъыщхьэ ХЬЭФЫЦIЭ Мухьэмэд

РЕДАКЦЭМ И КОЛЛЕГИЕМ ХЭТХЭР

Жылаэ Заурбэч (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **ЖьэкIэмыхьу Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Ширдий Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Гъурыжь Мадинэ** (жэуап зыхь секретарь), **ГъущIо Зариф, Истэпан Залинэ, Кьардэн Маритэ, Хьэжыкьарэ Алик.**

ДИ ХЭЩIАПIЭР

360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык кьалэ, Лениным и цIэкIэ щыIэ уэрам, 5, ебгъуанэ - епщIанэ кьатхэр.

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 42-63-64, 47-31-54, 47-33-23; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъэмрэ лъэныкъуэхуэмкIэ - 42-22-86; къуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 47-22-63, 42-57-59; щрихабзэмкIэ - 42-75-36; обозревателхэм - 42-22-89; хабзэхьуэ Iуэхущапи Iэхэм яэдэлжьыныкIэ - 42-60-53; хьыбращIэхэмкIэ, спортымрэ письмохэмкIэ - 42-22-88; егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 47-32-15; зэдзэкIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтериэм - 47-31-69; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер Iуэхущапи Iэм - 42-26-41; сурэтхэхьм - 42-75-78.

Теддзэ тхыгъэхэм кьыщIыхьа бжыгъэхэм, кьыщаIэта Iуэхугъуэхэм я пэжагъыкIэ аэр зытхаэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iуэху епльыкIэр зэтеуэту зыпыту щытыным.

Газетыр Iэ тезыдзаэм яхуэхьныр и пщэ дольщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщIэныгъэхэмкIэ и управленэм.

Тел.: 76-01-28, 76-01-10.

Газетыр щрыкIэ жуап ехь КъБР-м и "Роспечать" АО-м.

Тел.: 42-69-34

Газетыр 1989 гъэм дыдзэхэзэм и 16-м №П-0065-м щIэту ятхащ.

Зы нэмыкI газетыр 250-рэ кьыдокI.

«Тетраграф» ООО-м щытрадзащ.

КъБР, Налшык кьалэ, Лениным и цIэкIэ щыIэ уэрам, 33, тел. 42-35-75.

Мы кьыдэкIыгъуэм елэжьахэщ: жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ Къаншокъуэ Эллэ, редактору Хьэжыкьарэ Алик, корректорхэу Щоджэн Инэ *(1, 2, 6-нэ нап.)*, Щоджэн Заирэ *(3, 4, 5-нэ нап.)*. *КомпьютеркIэ газетым и теплъэр ящIащ* Ныр Саидэ, Мэлбахьуэ Анжелэ, *сурэтхэм елэжьар* Бицу Жанэщ.

Номерыр "Адыгэ псалъэм" и компьютер Iэнатlэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Iэ щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.

Индексыр 51531● Тираж 9.233● Заказ №1132

● ЪБР-м щыIэ МВД-м къет

ПсынщIэу яубыдащ

Налшык щыIэ УВД-м и лъжьакIуэхэм кьалэ сымаджэщым и слесарь-сантехникым теуахэр псынщIэу кьыщIагъэщащ.

САБИЙХЭМ щеIэзэ кьудамэм и Iэгъуэблагъэм щыIэу, ар яIуугащ сэкIэ къэзыгъэшынэу и жыг телефоныр кьытезыха ныбжьыщIищым. ЩIэпхъаджащIэхэр а махуэ дыдэм яубыдащ. Ахэр щопсэу Налшык кьалэм, Нартан, Аруан кьуажэхэм, 1994 гъэм кьалъхуахэщ.

Аруандэсым кьыкъуахащ щIэпхъаджагъэр щалэжьым кьагъэсэбэпа сэмрэ кьытраха LG телефонымрэ.

Уголовнэ Iуэху кьаIэтащ.

Ахъшэр щызэIэпахым

Заречнэ къуажэдэсым щынагъэкIэ сом мин 30 ирытыну имыщIыхуэхэм къыззрыхуагъэувым кьыхэкIыу Прохладнэ РОВД-м щыщыхуигъэзам, ерагъкIэ зиIыгъуу арат.

АДЭКIЭ хабзэхъуэмэхэм епсалъэрэ, абы лъэIу тхылъри итхащ, имыщIыхуэхэм ятеуэдауэ щIэкIи псорэ кьыIэтащ. Ахэр куэд хъуртэкьым, ауэ зы мащIэ дыдэми щIэпхъаджащIэхэм я лъэужьым ущытришэ кьохьу.

Ахъшэр щызэIэпахым Заречнэ къуажэм щаубыдащ 1985, 1986 гъэхэм кьалъхуа Красноармейскэ къуажэм щыщ цIыхуитI, илъэс 25-рэ зи ныбжь майскэдэсыр.

Уголовнэ Iуэху кьаIэтащ.

Къэрал кIуэцI Iуэхухэмкlэ министерствэу КъБР-м щыIэм и пресс-Iуэхущапи Iэ.

● ЪБР-м и прокуратурэм

Жэуапым ирашалIэ

Бахьсэн кьалэм и прокуратурэм кьынщытащ фIэкIыпIэнщэ пенсэ страхованым и страховой взносхэр, пеняхэр, кьуэдыхэр Iэнатlэ унафэщIхэм и чэзум зэратымрэ Урысейм и Пенсэ фондым и бюджетыр къызэрызэрагъэпэщыпмэ.

КЪУЭЗЭРАХУТ АМКIЭ, «Бахьсэнкьалэ хуабэсбыт» МУП-м нэгъабэ мазаем и 10 лъандэрэ фIэкIыпIэнщэ страховой ахъшэу, пеняэ, кьуэдыуэ Урысейм и Пенсэ фондым и щIыхуэу сом зы мелуанрэ мин 662-рэ 271-рэ хуэзтрихьащ.

«Урысей Федерацэм фIэкIыпIэ зимыIэ и пенсэ страхованэм и Iуэхуэ» Федеральнэ законым и 14-нэ статьям и 2-нэ пунктым ипкъ иткIэ, страхованэ щIыхэм я кьалэнщ и чэзум икIи ирикъуу страховой взносхэр УФ-м и Пенсэ фондым и бюджетым ягъэкIуэну, страховой взносхэр а бюджетым зэрыхьхьэ, зэрыхуауэ IыпщI щыкIэр учет ящIыну.

ФIэкIыпIэнщэ пенсэ страховани кьыпэкIуэ страховой взносхэри хьхьэу, щыIэ хабзэм кьызэригъэувым хуэдэу зэщIагъэуIуэ Пенсэ фондым и мылъкур мурад пыухыкIам тету пенсэу ят.

КьыщIагъэща ныкъусанигъэм теухуауэ Бахьсэн кьалэм и прокуратурэм игъэхьэзыра тхьылъыр зэпкъраха нэужь, фIэкIыпIэнщэ страховой взносхэмкIэ, пеняхэмкIэ, кьуэдыхэмкIэ УФ-м и Пенсэ фондым и щIыхуэу зэтрихьа сом зы мелуанрэ мин 662-рэ 271-р зэрыщытру япшынэжащ, щIыхуэхэр зэтрезыгъэхьа кьулыкъущIитI жэуапым ирашэлIащ.

КъБР-м и прокуратурэм и пресс-Iуэхущапи Iэ.

● Дэ къытхуатх

Дохутыр Iэзэхэм зыхузогъазэ

ПщIэ зыхуэтщI «Адыгэ псалъэ» газетым и лъжьакIуэ хэ? Илъэс бжыгъэ куэд хьхуауэ сэри си унагъуэми щIэдджыкI къэпкъ газетым и ехьулIэныгъэ хэм дрогушхуэ, абы кьыгъхуэ тхьгъэхэм ди къэхъыным зрагъэужь. Жыпэнуракъэ, гуапэщ анэдэлъхубзэкIэ кьыдэкI газет закъуэр зэманым зэрыдекIур.

ФIыуэ тлъагъу газетыр къэзгъэсэбэпу, сыхуейт си узыншагъэр езгъэфIэкIуэн мурадкIэ илъэс етIуанэ хьуауэ зи нэIэм сыщIэт Налшык кьалэм щыIэ онкологие сымаджэщым и радиологие кьудамэм и лжьакIуэ Iззэхэм гу лъитащ фхуэдизу щыну. А гупым я унафащI Дудар ФатIимэрэ дохутыр нэ хъыщхьэм и къуэдзэ Ламырдон Зухрарэ щIыгъэзэщхуэ яхэлъу, гущIэгъуэ яIэщ. А щIыхубзхэм я Iуэхузэльэкlэ дахэр гупым кьыкIыхьагъащIэ лжьакIуэхэм щапхъэ, гъуэгугъэлъагъуэ яхуохьу.

КьыкIэлъыкIуэу я гугъу ныкфхуэсщIыну сыхуейщ дохутыр-радиологхэу Апажэ Аминат, Нэхущ Надеждэ, Мыкъуэ Ланэ сымэ, Зи щIэ кьыкIсIуэкэ Iэщабэ-Iущабэу, жэуапIыныгъэшхуэ яхэлъу зи Iэнатlэм пэрыт лжьакIуэ емызэшыжхэщ. Абыхэм я псалъэ гуапэхэр хущхъуэм хуэдабзэу сэбэп кьыкIыхьауэ кьыкcфIащ Iащ.

Си узыншагъэр зэтеувэжьныр зыхуэдэ етIыгъат кьу дамэм и дохутырхэм я дэIэпыкъэгъуу щыта медсестрахэу Лагундэ Ленэ, Лесовская Рае, Нэхущ Шумэ, Дудар Эммэ, Печеновэ Мадинэ, Маливинэ Нинэ, медсестра-лаборант Шыбзыхьуэ Люсэ сымэ я зэфIэкIи. Абыхэм зэхэщIыкI зыхэль IэщIагъэлIу зыкъыдагъэльэгъуащ.

Къыхэзгъэщыну сыхуейт зи кьалэнхэм сыт щыгъуи пылъхьэнщэу зэфIэзых онкороолог Жэман Хьэмидиу фIыщIэхуэ зэрыхуэфащэр. Ар дэIэпыкъуэгъу хуэныкъуэ сымаджэхэм дапщэщи гулъытэ хуэзыщIыну хьэзыр, сэ сэкъуэ куэдым яхуэщхьэпа, емытIысэ х лэжьакIуэщ.

Апхуэдэу, къудамэм и пщафIэ Iззэхэу Зэщэкlу Свет ланэрэ Къэкlумащэ Тамарэ Iэзэ фIыщIи хэтащ си узыншагъэр зэрефIэкIуэжам. А тIум тхуагъэхъэзыращ кьуэат зыщIэлъ щхьныгъуэ Iэфl икIи зэмылIэужьыгъуэ куэд.

«Адыгэ псалъэ» газетымкIэ псалъэ гуапэ зыхужьысIа радиологие кьудамэм и лжьакIуэхэм зэхуэгугъазэу сехьуэжьыну сыхуейт. Зым и щIэныгъэмкIэ адрейм дэгуашэ гуп зэкъуэтым фи гур зэIухарэ фи псэр кьабзэу дунейм фытетщи, фызыпэрыт Iэнатlэм и хьэр фIъагъуну, унагъуэ насыпи, ехьулIэныгъэ, гуфIэгъуэ фыщIымыщIэу фыпсэуну Тхьэм жиIэ.

МЫКIУЭФ Анатолэ.
Арщыдан кьуажэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Къэралыгъо Къэрэмыгъэ Инспекцие